

Dopady globalizace na osobní a sociální identitu současné mládeže

Stanislav Hrnčířík

Bakalářská práce
2009

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Stanislav HRNČIŘÍK**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Člověk a globalizace.**

Zásady pro vypracování:

Příprava tématu, schématu práce, bibliografie, struktury výzkumného problému a cílů práce.

Shromáždění aktuální bibliografie a její studium, pravidelné konzultace s vedoucím práce.

Příprava a sepsání teoretické části práce a příprava praktické části.

Shromáždění a vyhodnocení podkladů a výsledků. Sepsání a kontrola bakalářské práce.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BECK, U. Co je to globalizace? Omyly a odpovědi. Brno: CDK, 2007. ISBN 978-80-7325-123-9

EHL, M. Globalizace pro a proti. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0897-7

HOFFMAN, G. Třetí tisíciletí. Praha: Encyklopedický dům, 2000. ISBN 80-860-4415-7

HORKÁ, H. Výchova pro 21.století. Koncepte globální výchovy v podmínkách české školy. Brno: PAIDO, 2000. ISBN 80-859-3185-0

KELLER, J. Teorie modernizace. Praha: SLON, 2007. ISBN 978-80-86429-66-3

NAÍM, M. Černá kniha globalizace. Praha: Vyšehrad, 2008. ISBN 978-80-7021-866-2

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Pavel Opatrný

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

16. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

15. května 2009

Ve Zlíně dne 16. února 2009

L.S.

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ/DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové/bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová/bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou/bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou/bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové/bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové/bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Ve Zlíně12.5.2009.....

.....*Domáček*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevyjádřeně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlédnutí veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Předmětem bakalářské práce je téma globalizace v kontextu jejího působení na osobní a sociální identitu současné mládeže.

Teoretická část přináší vymezení a popisem pojmů osobní a sociální identita, globalizace a globální výchova a zabývá se vzájemnou interakcí těchto pojmů.

Praktická část zahrnuje samotný kvalitativní výzkum, jehož cílem bylo přinést poznatky, prostřednictvím kurzu Global Identity, o vnímání, možném vlivu a dopadu globalizace a jejich aspektů na osobní a sociální identitu mládeže. Výzkum obsahuje experimentální zásahy v podobě aktivit kurzu, závěry těchto aktivit a závěry celé výzkumné práce.

Klíčová slova: globalizace, osobní identita, sociální identita, globální výchova, kvalitativní experiment

ABSTRACT

The subject of bachelor thesis is the topic of globalization in the context of its action on the personal and social identity of the youth.

The theoretical part gives the definition and content of the concepts of personal and social identity, globalization and global education and deals with the interaction of these concepts.

The practical part includes its own qualitative research, whose aim was to bring knowledge, through the Global Identity course, the perception, and the possible impact of globalization and their impact on aspects of personal and social identity of youth. The research includes an experimental intervention in the course of activities, findings and conclusions of these activities and the whole research work.

Keywords: a globalization, a global education, a personal identity, a social identity, a qualitative experiment

Poděkování:

Děkuji vedoucímu bakalářské práce panu PhDr. Pavlu Opatrnému za odborné rady a vedení při přípravě této práce.

Děkuji paní Mgr. Evě Adamíkové za její ochotu, vstřícnost a možnost realizovat výzkum. A v neposlední řadě děkuji studentům 3. ročníku Gymnázia Zlín - Lesní čtvrť za jejich účast a spolupráci při výzkumu.

Motto:

„I když svět jde kupředu, mládí musí stále začínat od začátku.“

J. W. Goethe

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 IDENTITA	13
1.1 OSOBNÍ IDENTITA	13
1.2 SOCIÁLNÍ IDENTITA	14
1.2.1 Kulturní identita	14
1.2.2 Národní identita.....	15
1.2.3 Evropská identita.....	16
1.3 FORMOVÁNÍ OSOBNÍ A SOCIÁLNÍ IDENTITY	16
2 GLOBALIZACE	18
2.1 DEFINICE GLOBALIZACE	18
2.2 POČÁTKY GLOBALIZACE.....	20
2.3 GLOBALIZACE – PROCES PŘIROZENÝ ČI ŘÍZENÝ?	21
2.4 GLOBALIZACE V KONTEXTU PŮSOBNÍ NA IDENTITU ČLOVĚKA	22
2.4.1 Nadnárodní společnosti.....	24
2.4.2 Kultura.....	25
2.4.3 Věda a technika	26
2.4.4 Média.....	28
2.4.4.1 Internet	29
2.4.5 Náboženství.....	30
3 GLOBÁLNÍ VÝCHOVA	33
3.1 ZNAKY CHARAKTERIZUJÍCÍ KONCEPCI GLOBÁLNÍ VÝCHOVY A VZDĚLÁNÍ.....	33
3.2 CÍLE GLOBÁLNÍ VÝCHOVY	34
3.3 ZÁKLADNÍ PRINCIPY GLOBÁLNÍ VÝCHOVY.....	34
3.4 VÝCHOVNÉ POSTUPY V KONCEPCI GLOBÁLNÍ VÝCHOVY.....	36
3.5 GLOBÁLNÍ VÝCHOVA V SOUVISLOSTI S PROBÍHAJÍCÍ REFORMOU ČESKÉHO ŠKOLSTVÍ.....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM	41

4.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
4.2	CÍLE A OTÁZKY VÝZKUMU	41
4.3	DRUH VÝZKUMU	42
4.4	VÝZKUMNÝ VZOREK	42
4.5	TYP KVALITATIVNÍHO VÝZKUMU	42
4.6	VÝZKUMNÉ METODY	43
4.7	ORGANIZACE VÝZKUMU	43
5	KURZ GLOBAL IDENTITY.....	45
5.1	AKTIVITA Č. 1.....	45
5.2	AKTIVITA Č. 2.....	45
5.3	AKTIVITA Č. 3.....	46
5.4	AKTIVITA Č. 4.....	46
5.5	AKTIVITA Č. 5.....	47
5.6	AKTIVITA Č. 6.....	48
5.7	AKTIVITA Č. 7.....	49
5.8	AKTIVITA Č. 8.....	50
6	VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	51
6.1	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 1	51
6.2	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 2	51
6.3	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 3	52
6.4	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 4	52
6.5	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 5	53
6.6	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 6	53
6.7	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 7	54
6.8	DÍLČÍ ZÁVĚR AKTIVITY Č. 8	54
6.9	SEBEREFLEXE A HODNOCENÍ STUDENTŮ	55
6.10	ROZHOVORY	57
	ZÁVĚR	62
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	65
	SEZNAM PŘÍLOH.....	67

ÚVOD

Píše se rok 2009 a člověk může být vším, čím chce být. Globalizace a západní kultura poskytuje nepřehledné množství možností a příležitostí. Po tisíce let neměnné věci a hodnoty se dnes mohou změnit ze dne na den. Dnes si můžeme zvolit i základní atributy lidské identity. Rodiče si mohou zvolit pohlaví svého dítěte, ženy mohou být muži a naopak. A nejenom to. Moderní technologie a internet nám poskytují možnost vytvořit si vlastní virtuální identitu od základu. Můžeme mít několik identit nebo se můžeme vydávat za druhé osoby. Ale známe svou pravou identitu? Nebo nastane období, kdy osobnost člověka bude tvořena „multi-identitou“? Je pravda, že tázání po pevné identitě je honba za „fata morganou“. Aspektů formujících naši identitu nalezneme velké množství. Jistě mezi nimi bude figurovat i globalizace.

Globalizace, slovo, které v lidech vzbuzuje opovržení, v jiných pozitivní ohlas a jiným zase nic neříká. Asi neexistuje země, ve které by se o tomto slově nediskutovalo. Ve Francii užívají slova mondialisation, ve Španělsku a Latinské Americe globalización a Němci zase říkají Globalisierung. Nedávno každoroční měření indexu globalizace (KOF) ukázalo, že proces globalizace se od roku 2001 zpomaluje. Možná je to tím, že globalizace již nemá co a koho globalizovat.

Rád bych zde uvedl, pro někoho možná známý příklad, jak může mít globalizace zhoubný dopad na identitu mladého člověka.

Září roku 2001 nastoupil mladý muž jménem Muhammad Atta do letadla. O něco později unesené letadlo navedl na věž Světového obchodního centra. Tento mladý muž studoval v Německu architekturu. Znal a žil tedy v západní civilizaci. Tématem jeho disertační práce byla původní architektura syrského města Aleppo. Zdůrazňuji původní, jelikož dnešní město Aleppo se stalo výkladní skříní moderní, západní architektury. V původní architektuře města viděl nostalgii a kořeny své identity. Muhammad Atta viděl v globalizaci a západní civilizaci, prostřednictvím architektury, útok na svou identitu a tradice jeho země. Možná právě, zdánlivě tak zanedbatelná věc, jakou je architektura, mohla být prvotním impulsem k tomu, aby se rozhodl udělat to, co udělal.

Je nesporné, že Česká republika patří do současné západní civilizace. Před dvaceti lety lidé u nás neměli ani tušení co slovo globalizace znamená. Svět byl bipolární. S rozpadem Sovětského svazu vzniká svět multipolární. V současné době však sílí snahy o

svět unipolární. Je paradoxem, že přes snahy Evropské unie o uzavření Lisabonské smlouvy a tím sjednotit Evropu, můžeme pozorovat sílící projevy nacionalismu v evropských zemích. Je to snad projev začínající krize identity? Říká se, že pravá identita se projevívá v době ohrožení a utrpení. V době, kdy píšu tyto řádky, svět čelí finanční krizi, válečným konfliktům a epidemiím nemocí. Je to snad ten pravý čas pro odhalení pravé vlastní identity? Nebo globalizace ovládne naši globální a sociální identitu? Bude snad v budoucnu identita prostředkem k převýchově ke stejnosti?

Z hlediska oboru sociální pedagogiky se nabízí také spousta cest a témat jak spojení člověk a globalizace charakterizovat a na co se zaměřit. Ve středu zájmu sociální pedagogiky stojí člověk jako objekt zkoumání. Proto se v bakalářské práci zaměřím na výzkum dnešní mládeže, již se globalizace a vše co sebou přináší, týká nejvíce.

Život řady mladých lidí v současnosti probíhá v globálním kontextu. Mají kořeny nebo kamarády v zahraničí anebo studují se studenty z celého světa. Vnímají pozitiva i negativa, která globalizace přináší. Jsou však schopni v přemíře informací a možností uvědomit si, kdo jsou a jaká je jejich role ve společnosti? Dokáží mladí lidé charakterizovat svou kulturní identitu, cítí se jako Češi či Evropané a jaká je jejich kulturní identita v době globální migrace? V souvislosti s identitou člověka v globalizaci se uvádí pojem globální občan. Jsou tedy dnešní mladí lidé globální občané? Na všechny tyto otázky a nejenom na ně, se budu snažit najít odpovědi v realizaci výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 IDENTITA

Otázka "Kdo jsem?" respektive hledání lidské identity je staré jako lidstvo samo. U pojmu identita můžeme mluvit o osobním nebo společenském kontextu pojmu identity.

1.1 Osobní identita

Osobní identitu lze popsat jako fenomén, při kterém vnímá člověk vlastní osobu jako sebe sama, a to i přes změny, ke kterým dochází během individuálního vývoje v průběhu života.

Erikson identitu považuje za bezprostřední vnímání vlastní stejnosti a kontinuity v čase a s tím spojené vnímání, že i jiní poznávají tuto stejnost a kontinuitu. Za nejzávažnější považuje krizi identity v adolescenci, v níž dominuje konfuze sociální role při přebírání sociální role dospělého. (Geist, 1992)

Základní domněnky teorie sociální identity:

- identity představuje celek jedinci více či méně jasně vědomých vztahových oblastí, které určují jeho orientaci a jednání k okolí,
- podstatnými aspekty identity jsou i vlastní tělesnost a duchovně-duševní založení, ale také vztahy k ostatním lidem,
- je třeba rozlišovat mezi „já“, tedy osobní identitou a „identitou sociální“, sebeobrazem, který je zprostředkován různými sociálními rolemi,
- otázka jistoty nebo ohrožení lidské identity je úzce spjata se dvěma základními emocemi, kterými jsou hrdost a stud a jejich emociální bázi, která vyvolává tělesné prožitky a reakce jako zčervenání či překotnou mluvu,
- já identita jako rovnováha mezi akceptováním očekávání a udržením vlastní individuality není ničím neměnným, ale musí být stále nově formulována,
- lidé patří k stále více skupinám a současně disponují rozdílnými identitami, hovoříme o „multiplicitních“ identitách, kterou identitu jedinec považuje za přednostní, závisí na kontextu, ve kterém se právě nachází.

(Seebauer, 2004, s. 8)

J. P. Hewitt v okruhu významů „zažívání sebe sama“ rozlišuje tři typy:

- a. pojem identity, vztahující se k umístění jedince v sociálním životě,
- b. pojem vlastní představy o sobě, obsahující kvality a atributy, které jedinec v sobě spatřuje,
- c. pojem sebeúcty, vztahující se k pozitivním nebo negativním pocitům, které mají lidé jako výsledek svých zkušeností v sociálním životě.

(Geist, 1992)

Termín identita je často používán v souvislosti se socializačním procesem a utvářením osobnosti. Je spojen s jedinečností individuálních vlastností jednoho celku, s jeho zkušenostmi, historickým vývojem života, se vzděláním, s pocitem vlastní hodnoty a s pocitem bezpečí. Společenská identita je oproti tomu spojena se spojitostí jednotlivých skupin, s pocitem příslušnosti k určité skupině, s možností ztotožnit se s určitou populací.

1.2 Sociální identita

Sociální identita odpovídá pocitu příslušnosti k různým sociálním skupinám. Také tento pocit je pro jedince zdrojem jeho vlastní identity. Identita sociální spočívá, v tom, že lidé mají většinou o sobě pozitivní představu, jejíž část je vymezována členstvím v určitém sociálním útvaru, takže jsou pozitivněji vázáni na tento sociální útvar a s ním se identifikují. Každý člověk má několik sociálních identit, které jsou důsledkem jeho příslušenství k různým skupinám. Národní a kulturní identita jsou tudíž speciální formy sociální identity.

1.2.1 Kulturní identita

Žádný lidský jedinec se nemůže přizpůsobit společnosti bez kontaktu s druhými lidmi. Tím, že se s nimi stýká, vytváří se jeho kulturní identita, souhrn kulturních vlastností, které považuje za vlastní, známé, blízké. Kulturu můžeme do jisté míry chápat jako charakter skupiny, jako reakci lidského společenství na své konkrétní životní podmínky. Každá skupina se vyvíjí v odlišném životním prostředí. Jestliže se životní podmínky liší, mohou na něj lidé reagovat odlišně, vytvářet jiné výrobky, hodnoty, náboženství apod. Pak se liší i jejich kultura. Kulturu v širším slova smyslu můžeme chápat jako soubor artefaktů kultury, jakoby důsledků činnosti skupiny, sociokulturních regulativů kultury, jakoby způsobů fungování a jednání dané skupiny a idejí kultury, jakoby názorů a postojů skupiny

sdílených a předávaných jejími členy. Kulturu nelze ztotožňovat s etnicitou nebo národností.

Identita a kulturní identita zvláště je citlivou záležitostí. Dává nám pocit bezpečí, sounáležitosti, pocit známého prostředí, které je nám blízké, srozumitelné, v kterém se orientujeme a se kterým se také ztotožňujeme. Zároveň však každý jedinec chápe svou identitu trochu jinak. Někdo cítí příslušnost spíše k národnímu státu, další se silně identifikuje např. s určitou specifickou kulturou, jiný se cítí výrazně vázán k rodnému regionu. Kulturní a etnická identita každého se liší svou náplní, vztahuje se k jiným hodnotám.

Vlastní identitu v běžném životě příliš nevnímáme, důležitá však začíná být vždy při setkání s něčím jiným, cizím. Toto jiné pak působí jako zrcadlo naší vlastní identity. A ona jinakost nás upozorní, že ten druhý „to má v životě jinak“. Právě to je i jeden z důvodů, proč setkání lidí z různých kultur přináší velké množství dilemat, zároveň může být ale také velkým přínosem. (Staženo z www.czechkid.cz)

1.2.2 Národní identita

Pojem identita lze uplatnit ve vztahu k jedincům stejně jako k sociálním skupinám, organizacím a globálním jednotkám, tedy i k státům a národům. Pro všechny stejně vyvstává nutnost rozvíjet identity a nově je definovat v rámci změněných a stále se proměňujících podmínek.

Národní identitu můžeme rozlišit na identitu odvozující svůj původ z občanského nacionalismu a identitu vycházející z nacionalismu etnicky orientovaného. Národní identita, zakotvená v občanském nacionalismu, vnímá identitu jako vyjádření politických hodnot jako svoboda, demokracie a rovnoprávnost. Takové identity může v podstatě dosáhnout každý, kdo se hlásí k těmto hodnotám. USA, Velká Británie a Francie jsou státy, jejichž národní identita je i přes řadu oklik historicky určena tímto způsobem. Naopak národní identita, která spočívá na etnickém pojetí národa, je vyjádřením etnické příslušnosti. Takové identity může v principu dosáhnout jen ten, kdo vykazuje skutečné znaky dané etnicity, jako vzhled, pokrevní příbuznost nebo náboženství. Rusko a Německo jsou státy, jejichž národní identity jsou historicky určeny etnickými zřeteli. Samozřejmě hovoříme o ideálně typických národních identitách. Ve skutečnosti vykazují národní identity, smíšené formy občanského i etnického pojetí národa. Národní identita států může být více či méně občanská nebo etnická. „Občansky chápané národní identity“ připouštějí určitě více pestrosti

nežli „identity etnické“, proto občansky chápanou národní identitu označujeme jako zahrnující, etnické národní identity naopak jako vylučující. (Löden, 2004, s. 199)

Národní identita a loajalita se ale rozvíjí pouze za jistých podmínek, z nichž nejdůležitější je existence společného jazyka. Ohrožuje jí příliš velké lpění na výjimečném způsobu života, na militantním náboženství a obyčejích, které napadají veřejný prostor a privatizují ho v zájmu toho či onoho dovnitř zaměřeného sektářského cítění. Jednou z velkých těžkostí, před nimiž dnes stojí západní společnosti, je integrace přistěhovaleckých komunit do způsobu života, v němž se vylučování, militantní postoje a veřejné projevy náboženské výlučnosti vnímají jako hrozby prožitku sounáležitosti. (Scruton, 2007, s. 51)

Globální identifikace pak doplňuje předchozí dvě identity o rozměr pocitu sounáležitosti se všemi lidskými bytostmi, které mohou v globalizovaném světě během svého života potkat velmi snadno.

1.2.3 Evropská identita

V současnosti je velmi diskutovaným tématem evropská identita. Má však tato identita u Evropanů šanci na úspěch?

Evropská identita nebyla probuzena žádnou revolucí ani žádným historickým konfliktem. Žádné charismatické osobnosti zakladatelů ani mýtická místa nedodávají Evropě symbolické centrum, žádná velká historická zkušenost, žádné společenské povstání ani obrana proti nějaké invazi zvenčí neposkytují příležitost ke vzpomínce na evropskou minulost. Evropa tak není osudovým společenstvím, které by se s hrdostí ohlíželo za svou historickou zkušeností. Všechny faktory podílející se na utváření loajalit evropských národů - sdílený jazyk, sdílené náboženství, sdílené zvyklosti, sdílený právní systém a sdílený způsob života, zde chybějí. „Evropská identita“ proto v dohledné době jednoduše nenahradí „národní identity“, místo toho se pro obyvatele Evropy rýsuje model vícevrstevné identity, která v sobě bude spojovat regionální, národní a evropské momenty.

(Seebauer, 2004, s. 13)

1.3 Formování osobní a sociální identity

Formování identity je interaktivní proces mezi jedincem a jeho prostředím, které je kulturně formováno. Nesmíme zapomenout, že se oba druhy identity utvářejí pod silným

nátlakem a vnější kontrolou. Jde zde o proces dřívější socializace a výchovy, který podporoval určité společenské smýšlení a určité chování, ale jde rovněž o právní, kulturní a politickou normovanost společnosti. Sociální systém se považuje za sílu determinující fungování celku, která nejen omezuje vzor identity, nýbrž také ho ohraničuje v rámci, který je akceptován. Množství identit znamená v tomto kontextu libovůle v určitém rámci, přičemž překročení rámce může vyvolat omezující mechanismy společnosti takovým způsobem, že jeden celek je vytlačen na kraj společnosti nebo vůbec vytlačen, např. že ho donutí k emigraci. V tomto smyslu se udržuje skupina tolerovaných individuálních druhů identity v oblasti skupinové identity, tvoří a kontrolují se navzájem. Zdá se, že taková kontrola je samozřejmá. Jde zde o integraci společenství v rámci společně akceptovaných hodnot, o pocit spjatosti s národem, seskupující již celá staletí lidí, ale také o sílu hájit společné zájmy ku prospěchu práce, obětavosti pro společné ideje. (Krause, 2004, s. 174)

Hledání vlastní identity je tradičně chápáno jako vývojový úkol pro období adolescence. Přístup k tématu identity se však v posledních letech výrazně mění a z vývojového úkolu adolescence se stává celoživotní téma. Standardy a hodnoty západoevropské kultury jsou charakteristické mimo jiné i velkým důrazem na význam a hodnotu jednotlivce, důležitost osobní kompetence a nezávislosti. Vysoce oceňováno je rozhodování podle vlastního přesvědčení, často na úkor tradičních morálních norem, konsenzu, solidarity či určité disciplíny a respektu k potřebám druhých osob, zejména těm, kteří jsou jiní. Být autentickým člověkem je jedním z nejdůležitějších motivů adolescentů. Vede však mnohdy k ambivalentním pocitům, protože touha po pravém já se může měnit až na jakési břemeno jedinečnosti.

„Moderní společnost, která se vyznačuje velkou dynamičností a proměnlivostí, činí náhle budoucnost člověka nejistou. Znesnadňuje mu najít si snadno své postavení, které je všemi uznané, respektované a zajištěné do budoucna. Každý jednatel se zdá být snadno nahraditelný a podmínky modernity najednou staví před každého problém identity jako úkol. V tradiční společnosti byla identita samozřejmá a stálá a její zpochybnění se rovnalo vyobcování, v moderní společnosti je identita proměnlivá a nesamozřejmá, její zpochybnění se stalo podmínkou lidské existence a vede k niterným i sociálním střetům a napětí, jejichž důsledky bývají stejně tak obdivuhodné a povznášející jako šokující a tragické.“ (Müller, 2008, s. 99)

2 GLOBALIZACE

Globalizace je abstraktní fenomén, zahrnující různé změny společnosti, které vedly k větší propojenosti politických, sociokulturních a ekonomických událostí na globální úrovni. Globalizaci lze chápat, jako nerovný proces, v jehož důsledku se některé části světa relativně přibližují, zatímco jiné relativně oddalují, to vše bez ohledu na geografickou vzdálenost. Tyto nové vzdálenosti jsou určeny rychlostí přenosu informací a jsou přímým důsledkem úrovně zapojení míst od systému globální ekonomiky. Díky těmto rozdílům mohou mít podobné procesy v různých částech světa velmi rozdílné důsledky.

2.1 Definice globalizace

Globalizace je především spontánní, neřízený proces. V jisté míře vede k vzájemné integraci některých společností na vyšší, právě globální úrovni. Jednoznačná definice globalizace neexistuje. Mezinárodní měnový fond globalizaci definuje jako rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu přeshraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rozsáhlejšího šíření technologií.

Jiná definice uvádí, že jde o rozšíření spektra zboží a služeb, jež se dostávají na mezinárodní trhy jako důsledek liberalizace obchodu, rostoucí volnosti zřizování organizací a technických inovací, které umožňují poskytování služeb bez prostorového omezení.

Globalizace je tedy nejčastěji vnímána jako soubor ekonomických aktivit a procesů. Na druhé straně Giddens (2000) upozorňuje, že nejdůležitější silou působící v globalizačních procesech je transformace času a prostoru v našem životě. Globalizace může být tudíž definována jako zintenzivnění celosvětových sociálních vztahů, které spojují vzdálené lokality takovým způsobem, že místní události jsou formovány událostmi dějícími se mnoho mil daleko a naopak. To má za následek, že vzdálené skutečnosti, ať již ekonomické, nebo jiné, nás dnes ovlivňují mnohem příměji a zejména bezprostředněji, než tomu bylo v minulosti

„Proces globalizace představuje celosvětové vyústění modernizačních tendencí. Globalizace je tou nejpřímější odpovědí na výzvy teorií modernizace. Proces globalizace radikálně proměňuje nejen sociálně v širším smyslu makrosystému společnosti, ale výrazně zasahuje také do obsahu sociálního ve smyslu vztahů vzájemné ochrany. Je známou a často

zdůrazňovanou skutečností, že v důsledku globalizace přestává společnost fungovat na půdorysu národního státu, přestává s ním splývat ve společných hranicích a na její místo nastupuje „světová společnost“, která ovšem existuje bez světového státu a bez světové vlády.“ (Keller, 2007, s. 121)

Podle Baumana (1999) termín „globalizace“ spíše jen vystihuje všeobecně rozšířený pocit, že se nám věci prostě vymkly z rukou, Je to ten nejvěrnější výraz pro neurčitost a neuspořádanost, nekontrolovatelnost, nepředvídanost a nepředpověditelnost situace, ve které se svět bez varování ocitl a ve které je puzen kupředu svou vlastní setrvačností. Je to jen jiné jméno pro absenci řádu. Je to výraz, který neoznamuje nic jiného než naši kapitulaci před poměry, které se vyvinuly, aniž by to měl kdokoliv v plánu.

Co všechno může být globalizace:

- Je to deregulace trhů zboží a služeb, spojená s komunikačními technologiemi, která usnadňuje úplné propojení finančních trhů.
- Globalizace je spojením vědy a technologie, které vyúsťuje v to, o co se bez úspěchu snažili vojáci a státníci - v globální impérium.
- Globalizace je propojením ekonomik, finančních toků, trhů, výroby, zboží a služeb, informací, ceny práce - a to ve světovém měřítku.
- Globalizace je procesem rostoucí vzájemné závislosti mezi všemi lidmi planety, spojenými ekonomicky a sociálně obchodem, investicemi a správou věcí. Tyto vztahy jsou urychlovány tržní liberalizací, informačním a komunikačním rozvojem a technologiemi dopravy.
- Globalizace je nerovnoměrný, složitý proces stále většího a hlubšího vzájemného propojení až prolínání veškeré významné lidské činnosti na naší planetě.
- Globalizace reprezentuje moc, která nemusí kalkulovat negativní důsledky svého počínání do efektivnosti svých investic.
- Globalizace je další, technicky a mocensky dokonalejší vývojový stupeň kapitalismu, který je určován nekontrolovatelným trhem s cílem dosáhnout co největšího zisku. Umožňuje nejbohatším vydělávat více peněz rychleji než dříve, ale reguluje hladomory a války.

- Globalizace je vytvářením světového impéria bohatých jedinců a bohatých společností, kteří prosperitu povýšili na jediný cíl a své záměry uskutečňují bez soucitu ke zbývající dvoutřetině světa. V tomto smyslu je to přivlastnění politické a hospodářské moci nad světem druhořadých, tedy dokonalejší forma neokolonializmu, vyražující domácí podnikatele.
- Globalizace je totální diktatura peněz, z lidí vytváří otroky výroby, konzumu a věcí - je to filozofie životního stylu uniformity a konzumu, je to odlidštění, potlačení humanistických hodnot, hodnot etických a svébytných hodnot národních a kulturních.
- Globalizace je procesem snižování objemu práce ve světě, je to třídní boj vedený shora.
- Globalizace je růst růstu - výroba a spotřeba dovedená ad absurdum, jež vede k ohrožení života na planetě.

(Staženo z www.atuka.cz)

2.2 Počátky globalizace

Lze se setkat s názorem, podle něhož globalizace započala s rozšiřováním Římské říše, v jehož důsledku se na území mezi Skotskem a Eufратem vytvořil jednotný politický, ekonomický a kulturní prostor. Tento názor přeceňuje míru unifikace poměrů v pozdní antice a zcela přehlíží, že na rozdíl od dnešní situace vycházely tehdejší „globalizační“ tendence primárně z politické, imperiální moci.

Počátek globalizace bývá spojován také s objevením Ameriky, jež umožňuje poprvé navázat kontakt mezi kontinenty a propojit je čilým obchodním ruchem.

Začátek globalizace bývá kladen také do poslední třetiny 19. století. Poukazuje se přitom na skutečnost, že poměr objemu zahraničního obchodu k celkovému produktu národních ekonomik byl tehdy u řady zemí dokonce vyšší než je dnes. Směna zboží se však konala v režii národních států a sloužila jejich mocenským zájmům, především boji o nadvládu nad světovým trhem sváděným mezi Velkou Británií a dalšími zeměmi s podobně imperiálními ambicemi. (Keller, 2007, s. 122)

Opačný extrém spočívá v pozdním datování globalizace, kdy jsou její počátky kladeny teprve do druhé poloviny sedmdesátých let 20. století, či dokonce až do naší současnosti, počínaje devadesátými léty. V prvním případě je nástup globalizace ztotožňován s konzervativní reakcí na třicet let poválečného rozvoje a s nástupem ideologie neoliberalismu. Ve druhém případě je zdůrazňováno, že teprve pád zemí bývalého sovětského bloku umožnil, aby se globalizace stala vskutku celoplanetární záležitostí.

Příliš rané i příliš pozdní datování globalizace znemožňuje pochopit její povahu. První z obou přístupů pojem globalizace neúměrně rozšiřuje, když do ní zahrnuje prakticky jakýkoliv nárůst kontaktů mezi zeměmi a kulturami v rámci určitého prostoru. Druhý přístup globalizaci nadměru zužuje v tom smyslu, že ji redukuje prakticky jen na důsledky, které aktuálně zažíváme v její dnešní fázi. (Keller, 2007, s. 122-123)

2.3 Globalizace – proces přirozený či řízený?

Podle ideologů neoliberalismu je globalizace naprosto samovolným pohybem, jenž probíhá s nutností přírodních procesů, takže by bylo bláhové mu vzdorovat a sama jeho kritika je jen zbytečnou ztrátou času. V tomto diskurzu se zásadně nehovoří o zájmech firem či velkých bankovních institucí, ale vždy jen o neoddiskutovatelné nutnosti globalizace, působící s neodvratností přírodní síly.

Kritici naopak poukazují na to, že trojjediný proces deregulace, privatizace a liberalizace, který globalizaci vyjadřuje, doprovází a usnadňuje, neprobíhá rozhodně s žádnou přírodní nutností. Je naopak velmi energicky prosazován zcela konkrétními zájmovými skupinami, které si za tímto účelem zřídily vlivné finanční instituce a uzavírají pro sebe výhodné mezinárodní úmluvy, například o mezinárodním obchodu a investicích, o patentování intelektuálního bohatství apod. (Keller, 2007, s. 126)

Proces globalizace tak vyhovuje jenom menšině lidstva. V globalizaci se rodí nová, celosvětově se šířící stratifikace, ve které je podíl na moci závislý na míře pohyblivosti jednotlivých aktérů. K elitám patří vše, co je pohyblivé, vše, co překonává jakékoliv vzdálenosti s odzbrojující lehkostí. Naopak všichni ti, kdo zůstávají vázání na určité místo, více či méně na globalizaci doplácí. Musejí si nechat diktovat podmínky od aktérů, které jejich vlastní pohyblivost osvobozuje od nutnosti dodržovat závazky a zbavuje je zodpovědnosti za důsledky toho, co činí usedlým.

Pohyblivými se stali dominantní aktéři ekonomických vztahů, zatímco politické vztahy zůstaly lokálně fixovány. Odtud rostoucí nemohoucnost národních, po formální stránce suverénních států, které se stále více proměňují v pouhé staty ve hře, jejímuž průběhu čím dál tím méně rozumějí. Přitom ti, kdo profitují z deregulovaných toků peněz, zboží a informací, nemají zájem na naprosté eliminaci územně fixované a tím znevýhodněné státní moci. V jejich zájmu je „přežívání slabých států“, tedy útvarů, které jsou sice v mnoha směrech nemohoucí, stále však mají nárok na jistou míru poslušnosti obyvatelstva, jež zůstává i v době globalizace uzavřeno do registračních obvodů státních hranic. Slabé státy, to je přesně to, co Nový světový řád, jenž ale podezřele často vypadá spíše jako nový světový neřád, potřebuje ke svému zachování a reprodukci. (Keller, 2007, s. 127-129)

2.4 Globalizace v kontextu působení na identitu člověka

Globalizace ekonomiky a informačních vlivů a setkávání rozličných kultur, ke kterým dnes dochází v dosud nevídané míře, aktualizují otázky kladené v souvislosti s lidskou identitou v existenciální i politické rovině.

Národní stát je pro mnohé důležitým objektem identifikace, i když současně dochází k podryvání státní suverenity. Stavby zmatení a nedostatečně pocíťované příslušnosti, které spojujeme s globalizací, nejsou nijak novými fenomény. Lze je vnímat jako „důsledky modernity“.

„Jak se tradice a obyčej v celosvětovém měřítku vytrácejí, mění se i sám základ naší identity, náš pocit vlastního já. V tradičnějších situacích se pocit vlastního já opírá z velké části o stabilitu sociálních pozic jednotlivců ve společenství. Kde zaniká tradice a prosazuje se volba životního stylu, není z tohoto procesu vyňata ani osobnost. Osobní identita se musí vytvářet a přetvářet aktivněji než dříve. To vysvětluje, proč se v západních zemích staly tak populárními terapie a poradenství všeho druhu. Když Freud začínal s moderní psychoanalýzou, myslel si, zavádí vědecký způsob léčby neuróz. Ve skutečnosti však vymyslel metodu obnovování identity člověka v počátečních stádiích kultury zbavující se tradice.“ (Giddens, 2000, s. 63)

Zatímco dříve, v tradičních společenstvích byly prostředky a hodnoty pevně dané a neměnné, se v dnešní době začíná diskutovat i o takových kulturních oporách, jakými jsou rodina či heterosexuální orientace, a dostávají se v jazyce do skupiny, které je přiřazováno

slovo alternativa. Zatímco naše minulá zkušenost je vázána na relativní stálost, které jsme uvykli říkat řád, dostáváme se nyní na pomezí variability. Tady se skrývá onen pocit krize identity. Reakcí jsou pak integrizmy všeho druhu jako je nacionalismus či náboženský fundamentalismus, nebo naprostá rezignace vedoucí k nihilizmu a následně k sebevraždě či požívačnost čehokoli. (Paleček, 2002, s. 17)

Nová situace globalizační fáze vývoje soudobé společnosti se vyznačují tím, že se lidé ocitají jakoby v jednom světě, ve světě moderní, postmoderní, globální technické civilizace, mezi jejíž projevy patří také vyvolávání krizí, paradoxů a rozepří, bojů, válek, krutosti, násilí, teroru. Můžeme také vidět výraznou změnu jednání, chování, touhy, potřeb, zájmů. Pod vlivem globalizace se mění význam mýtů a náboženství. Změny hodnotové orientace a postojů v globalizovaném světě mohou vést i k vážnému zamyšlení nad tím, zda nedochází k transformaci či mutaci lidské přirozenosti. Čím dál více se ukazuje, že globalizační procesy mají za následek strhávání stále většího počtu lidí naší planety k podobnému životnímu stylu.

Moderní technická civilizace otevírá také paradoxně obrovský prostor k jakémusi nevázanému, neserióznímu vztahu člověka k světu, vyzývá ho k pohodě, hravosti, zábavě, radosti i neustálé extatičnosti, ať ve smyslu pracovního workoholismu, nebo nikdy nekončící zábavy. Moderní globalizovaný svět se jeví soudobému člověku také jako prostor k nikdy nekončícím hrám.

V globalizované společnosti dominujících středních vrstev, bez politického zájmu na výrazných změnách, přestávají být kulturními vzory vzdělanci, intelektuálové, političtí vůdci vybízející k následování příkladným životem. Spíše se jimi stávají mediálně prezentované hvězdy uměleckého světa a sportu, které jsou snáze napodobitelné jako symboly života v globalizovaném světě her a pohody.

Procesy svádění mohou být rozehrány za předpokladu, že to, co nabízí soudobá civilizace, je skutečně svůdné. O to se dostatečně starají masmédiá obrácením pozornosti a vzbuzováním zájmu o veřejně prezentované události v politickém zpravodajství, nabídkou zboží a proměny životního stylu, jeho unifikace pod obrovským tlakem reklamy. Jejich prostřednictvím se do vědomí lidí dostávají nové hodnotové postoje, nové motivační cíle lidského jednání, které mají značný dosah a svádějí k uniformnímu životnímu stylu představitelů různých kultur. (Mucha, 2003, s. 118-119)

„Člověk má tím větší šanci se „globalizovat“, čím větším kapitálem, ať už ekonomickým, sociálním či symbolickým, disponuje a čím volněji je ochoten zacházet se svou původní identitou: identita se proto stává ztělesněním, sloganem, výzvou, tématem i hrozbou globalizace jako celosvětového procesu, v němž se sráží, setkává a utkává globální s lokálním, identita „místní“, národní s identitou „světovou“, nadnárodní.“ (Petrušek, 2003, s. 100)

Dnes pod vlivem globalizace dochází ke dvěma základním změnám. V západních zemích se začínají uvolňovat ze sevření tradice nejenom veřejné instituce, ale i všední život. A z tradic se postupně vymaňují i jiné společnosti různě po světě, které dříve zůstávaly tradičnější. Tento proces může být osou postupného vznikání globální kosmopolitní společnosti.

Sociálně kulturní důsledky globalizace

- Na světovém trhu je typická uniformita výrobků a spotřeby-stejná móda, stejné jídlo, stejné firmy, knihy, songy apod.
- Národní specifika zemí např. ve výrobě, zábavě, oblékání, stravování apod., se ztrácejí, i přesto, že požadavky globalizace a kulturní identity tradičních etnických celků, velkých i malých skupin by měly být považovány spíše za vzájemně se doplňující, než protikladné.
- Existují vysoké nároky na výkon způsobující psychický tlak, stresy a civilizační nemoci.
- Přemíra informací ztěžuje orientaci a rozlišování mezi podstatným a vedlejším.
- Zvyšuje se násilí v rodině a společenském styku, protože v médiích, hlavně v televizních programech, jsou prezentovány jako žádoucí základní principy egoismus a falešné hodnoty, bohatství, přepych, sláva a popularita byť jakkoliv pochybný celebrit. Slovní agrese i fyzické napadání a zabíjení se stalo prostřednictvím televize „společensky přijatelným“.

2.4.1 Nadnárodní společnosti

Společně s nejvyspělejšími průmyslovými státy a jejich uskupeními a mezinárodními organizacemi jsou považovány nadnárodní společnosti za hlavní aktéry globalizace.

Změny globálních tržních podmínek umožnily, aby se dříve národní či mezinárodní společnosti stávaly stále nezávislejšími na partikulárních zájmech zemí, z nichž původně vzešly. Navzájem si konkurují a soupeří o podíl na světových trzích. Proto vytvářejí strategie jak směřovat investice a výrobu z jedné části světa do druhé využíváním komunikačních metod a jimi zprostředkovaných finančních operací.

Vzestup nadnárodních korporací, dalekosáhle nezávislých na vládách a sledující výhradně logiku svého vlastního růstu, nastolil v mnoha ohledech zcela novou situaci. Korporace nepotřebují velkou část obyvatelstva vyspělých zemí z hlediska pracovního uplatnění a nemají žádný důvod platit v těchto zemích nadále relativně vysoké daně. Jediným důvodem, kvůli kterému je do jisté míry stále ještě potřebují, je jejich kupní síla. Kupní sílu obyvatelstva kvůli svému odbytu potřebují, samy k ní však přispívají jen minimálně. Podobný nezájem projevují nadnárodní firmy také o financování veřejného sektoru, byť jeho služeb často využívají. Jak upozorňuje Ulrich Beck (2007), manažeři koncernů, které v Evropě neplatí prakticky žádné daně, posílají běžně své děti na špičkové veřejně financované evropské univerzity. Sami navštěvují divadla financovaná z veřejných rozpočtů a obdivují se krajině, jejíž údržba je zajišťovaná z peněz pocházejících z veřejných zdrojů. Užívají si života v evropských metropolích, zatím ještě málo dotčených kriminalitou. Přitom jejich politika orientovaná výhradně na firemní profit ohrožuje financování všech těchto oblastí civilizovaného života. Můžeme se jen dohadovat, kde budou tito lidé i se svými dětmi žít poté, co stát a demokracie v Evropě už nebudou ufinancovatelné.

Posilování vlivu velkých nadnárodních korporací navenek, tedy vůči lokalitám, regionům a celým státům, je doprovázeno jejich výraznou reorganizací směrem dovnitř. Zatímco nárůst vlivu navenek jim dává mimo jiné možnost zbavovat se daňové zátěže, reorganizace směrem dovnitř jim umožňuje zbavovat se vlastních zaměstnanců. Výsledkem je, že korporace, které kontrolují stále vyšší procento světové produkce a obchodu, zaměstnávají stále méně a méně lidí. (Keller, 2007, s. 146-147)

2.4.2 Kultura

Umění, umělecká díla formují estetické cítění lidí, silně ovlivňují i morálku a lidské emoce. V mnoha státech, a to těch hospodářsky nejvyspělejších, vyrůstá již druhá generace lidí, kteří od nejtělejšího dětství vidí v televizi, v kině, na videu, na počítačových hrách komplexní lavinu násilí, zabíjení, vražd, pornografie i glorifikaci zločinců. I v oblíbených

dětských seriálech se jejich hrdinové mezi sebou stále fyzicky soupeří, surově si ubližují a jsou přitom vydáváni za velké přátele. Již malé dítě vidí, že surovosti, násilí, škodolibost jsou i projevy vrcholného přátelství. Stále se najde dost lidí, kteří pokrytecky tvrdí nebo takovému tvrzení dokonce sami věří, že to vše může zůstat bez vlivu na další myšlení a chování dítěte. Dítěte, které se teprve způsobům chování učí, a to, co vidí, považuje za jeho běžnou normu.

Dnešní umění je ovlivněno velmi silně a zdá se, že bude ovlivňováno ještě více, především komerčními vlivy. Cena uměleckých děl je často pouze spekulativní, vyvolaná reklamou, účelovými výstavami a nákupy i chytrým využitím snobismu některých majetnějších lidí. Ti se chlubí jménem autora a cenou, kterou si mohli dovolit zaplatit.

Umělci vždy toužili po uznání, po získání pozornosti. Vytvořit něco krásného a přitom originálního je stále těžší, mnohem snazší je upoutat pozornost něčím vulgárním nebo surovým. A protože každá nová, vyšší úroveň vulgárnosti a surovosti se za čas stane běžným standardem, obojího, především v televizi, v kinech a na videokazetách stále přibývá. (Hoffman, 2000, s. 11-12)

Za globální kulturu se může považovat buď kultura, která je z globálního hlediska dominantní, anebo je to kultura, jež vzniká fúzí, vzájemným ovlivněním a splynutím. Pokud bychom kulturu chápali v jejím užším významu jako nadstavbovou část společnosti, pak lze směle hovořit o západní, liberální, euroatlantické kultuře jako o kultuře globální. Pokud ovšem hovoříme o kultuře v jejím širším pojetí, pak je nutné konstatovat, že zatím nelze vystopovat žádnou vznikající globální kulturu. Toho, že by nás pohltila, se tedy zatím bát nemusíme. Ale toho, že propadneme kultuře americké, respektive anglosaské, ano. Záleží jen na tom, zda jsme schopni takovému náporu odolat a pěstovat svoji vlastní kulturu, chápanou v tom nejširším slova smyslu, abychom i my tak obohatili globální tok informací a globální směs kultur o nové a jen nám vlastní prvky. Důvodem ke strachu z globální kultury může být pouze naše pohodlnost. (Ehl, 2001, s. 171)

2.4.3 Věda a technika

Lidská historie trvá desítky, možná stovky tisíc let, ale skutečný rozvoj lidských znalostí se začíná rozbíhat rychlým tempem až po polovině dvacátého století. Porovnáme-li to, co bylo dosaženo za celou lidskou historii, s tím, co bylo dosaženo ve dvacátém století, snadno pochopíme, proč lidstvo tolik zaostává svým myšlením za rozvojem vědy a techni-

ky. Je zcela přirozené, že myšlení velké většiny lidí zaostává a je svými tradicemi stále svázáno se starověkem a středověkem. Je tak úplně samozřejmé, že většina lidí vše nové posuzuje očima minulosti a že lidstvo velmi silně ohrožuje setrvačnost myšlení. (Hoffman, 2000, s. 24)

V celé historii byl rozvoj znalostí nositelem pokroku a rozvoj technických znalostí hlavním nositelem zvyšování úrovně lidí. Ve druhé polovině dvacátého století se věda začala rozvíjet nebývalou rychlostí ve všech oblastech a přinesla převratné objevy, které lidstvo rozdělily na masu lidí, jejichž nízké znalosti z nich dělají pouhé nic nechápající konzumenty výsledků nových znalostí, a na menší počet těch lidí, kteří svými znalostmi jsou na úrovni doby.

O tom, že nové technologie mění a v budoucnu nadále budou měnit náš život, není sporu. Rozdílná stanoviska se objevují spíše v představách o podobě a formě tohoto ovlivnění. Jedním ze spíše negativních vlivů je stále rostoucí rychlost procesů v důsledku stále kvalitnějších technologií. Rozhodování se tak dnes musí provádět mnohem rychleji – prakticky okamžitě, není prostor pro rozsáhlé a zdouhavé analýzy důsledků. Jsme nuceni zpracovávat stále rostoucí množství informací, ačkoli toho nejsme pořádně schopni. Výsledná reakce pak často může být chybná. V tomto směru není technologický pokrok chápán záporně sám o sobě, ale spíše ve vztahu ke své současné obrovské dynamice.

„Náš vztah k vědě a technologii je dnes jiný než v dřívějších dobách. V západní společnosti věda přibližně po dvě století fungovala jako svého druhu tradice. Vědecké poznání mělo údajně tradici překonávat, ale ve skutečnosti se samo stalo zvláštní tradicí. Představovalo něco, co většina lidí respektovala, ale co bylo vzhledem k tomu, co dělali, vnější. Laikové „přebírali“ názory od expertů. Čím více se věda a technologie míchá, a to na globální úrovni, do našeho života, tím více tento pohled přestává platit. Většina z nás, včetně vládních úředníků a politiků, dnes má a musí mít mnohem aktivnější či angažovanější vztah k vědě a technologii.“ (Giddens, 2000, s. 45)

Ačkoli jsme tedy v současné době svědky neobyčejně dramatického rozvoje moderních technologií, tento proces nemusí být v budoucnu již tak dynamický. I technologický pokrok narazí na určité bariéry – ekonomické, technické, společenské, které jeho rozmach zpomalí. Společnost tak bude mít více času a prostoru seznámit se se změnami a přizpůsobit se jim.

Rovněž nesmíme zapomínat na to, že technologie sice mohou ovlivnit náš život, ale my jsme ti, kteří mohou usměrňovat vývoj technologií. Technologie nás tudíž nemusí ohrožovat. Počátečním úkolem rozvoje technologií je totiž zkvalitňovat náš život a rozšiřovat naše možnosti. Technologický pokrok se tak bude vyvíjet ve směru toho, co bude společnost vyžadovat.

2.4.4 Média

Důležitá je pro pochopení globalizace role médií. Mnohokrát již bylo řečeno, že média jsou náboženstvím dneška. V předchozích historických epochách byl svět udržován „pohromadě“ právě náboženstvím – a právě tuto roli dnes převzala média. Společnost zaměřená na konzum nemůže bez masových sdělovacích prostředků růst nebo alespoň neupadat do déletrvajících deprese. Ty mají především bavit a tím udržovat občany v patřičných mezích.

Dominantně konzumovaným médiem je v současnosti televize. Ta přináší zábavu i informace. Je spojením zvuku i obrazu. Televize je především médiem zábavy. Neumí zachytit nuance některých pocitů a sdělení šířené jejím prostřednictvím je omezeno její formou. Sport, násilí, spory, války, sex, to jsou ideální obrazy pro televizi. Hůře už je na tom při pokusu zachytit kulturní difference či jemné rozdíly mezi lží a pravdou. Globalizace nahlížená skrze televizní obrazovku bude vždy prezentována v souladu s korporativním kapitálem, který ji vlastní či platí její provoz. Samozřejmě se mohou objevit pořady či zprávy, které upozorní na negativní důsledky globalizace, ale ne v hlavním vysílacím čase nebo v příliš častém sledu. Tuto zprávu nebo pořad vystřídá reklama na lákavý výrobek nebo službu. (Staženo z www.lipa.cz)

Drtivou většinu globálních médií vlastní a ovládají nadnárodní společnosti z bohaté části světa. Jejich obsah je také v této části světa kontrolován a jeho příjemci v drtivě většině rovněž pocházejí z této části světa, protože chudé státy nemají potřebné technologie. Proto také mediální koncerny hledají, ve snaze získat co největší podíl na trhu, kulturní systém, který jim umožní produkovat ve všech nábožensko-politických okruzích srozumitelné symboly. Globální média vlastněná korporacemi z bohatých států jsou tudíž globální jen podle svého obsahu, nikoli už podle počtu těch, kteří je sledují, či kulturního vlivu, jež se zejména v případě televize zřejmě přeceňuje. Je to především záležitost ekonomicko-technologická. (Ehl, 2001, s. 142)

2.4.4.1 Internet

V rovině rozšiřování obsahu má největší šanci stát se skutečně globálním médiem internet, i když vznikl v bohaté části planety a technologický přístup k němu je ještě složitější než k televizi. Jeho základní předností je ovšem fakt, že příjemce ovlivňuje obsah, což je velice důležité pro tu část obyvatel planety, která nemá ekonomické možnosti, jak ovlivnit obsah globálních médií prostřednictvím vlastnictví jejich podílu. Okamžitá elektronická komunikace neznamena pouze rychlejší přenos zpráv a informací. Její existence mění samu povahu našeho života, ať jsme chudí, nebo bohatí. Je-li možné, abychom lépe znali tvář Nelsona Mandely než obličej nejbližšího souseda, pak se v povaze naší každodenní zkušenosti muselo něco změnit. Dosah mediálních technologií roste s každou novou vlnou inovací. (Giddens, 2000)

Informační technologie jsou dnes pro mnoho lidí symbolizovány pouze jedním z aplikací moderních technologií a to internetem. Rozvoj informačních technologií a internetu však poskytuje lidem znalosti jiným způsobem a často dochází k tomu, že jednotlivec zná více věcí než v minulém století, ale do menší hloubky. Souběžně s tím však dochází také k odlidštění vzdělávacího procesu, neboť v případě internetového vzdělávání chybí osobní kontakt, výklad „neobsahuje“ osobní charisma přednášejícího a jeho mimoverbální projevy. Bylo by ovšem nesprávné stavět internet do konfrontace vůči lidským kontaktům, neboť mohou být jeho důležitým doplňkem. Pomáhají totiž uživateli syntetizovat a analyzovat získané informace daleko efektivněji než tomu bylo dříve.

Velkým tématem souvisejícím s moderními technologiemi obecně a internetem obzvláště je bezpečnost. V zásadě všechny informace o občanech budou v brzké době na internetu a bude jen otázkou nákladů, aby se do těchto systémů někdo „naboural“ a citlivá data získal. Tady je právě prostor pro působení státních orgánů, které by se měly snažit tomuto nebezpečí zabránit. Zabezpečení informačních systémů souvisí mimo jiné i s ochranou demokratických procesů.

Jde však o to, jak chápeme pojem bezpečnosti informací na Internetu. Nejde totiž jen o ochranu privátních dat uživatelů. Nechtěným výsledkem snahy o naprostou bezpečnost Internetu by mohl být vznik „velkého bratra,“ který by dokázal kontrolovat všechny a všude. (Staženo z ww.lipa.cz)

Kouzlo internetu je v tom, že všechno je virtuální. Informace, které zde najdete, vůbec nemusí být pravdivé a zrovna tak nemusí být pravdivé jméno autora, který je poskytl. Snad každý má na internetu nějakou přezdívku. Ve skutečném životě se snažíme vystupovat jinak před šéfem, před kamarády, před svou přítelkyní nebo přítelem. Vytváříme si tak různé identity. Identita člověka postmoderní doby je multi-identita. Některé naše identity se nám líbí více jiné méně. I na chatu se snažíme skrýt některé své vlastnosti a jiné zvýraznit.

Novou identitu si tvoříme už nickem, přezdívkou, kterou si vybereme. Jím dáváme najevo, co chceme, aby si o nás ostatní hned na první pohled mysleli. Nikdo nevidí, jací jsme ve skutečnosti, nikdo nás nezná. Nic nám nebrání vytvořit si pseudoidentitu absolutně nezávislou na našem těle ale i duši. Jediným předpokladem je nikdy se nepodřeknout, jinak tuto falešnou identitu ztratíme. Tímto způsobem si můžeme po malých kouscích vytvářet jednu obrovskou mystifikaci. Otázkou zůstává, co nutí člověka k tomu vytvořit si falešnou identitu? Může to být odreagování se od skutečného světa, legrace, deviance nebo seberealizace. Další otázkou je, jaký vliv mají falešné identity na ostatní. Zda je člověk schopen poznat a bránit se této mystifikaci. A jestli zjištění, že osoba, se kterou se člověk bavil a přemýšlel nad tím, co mu psala, není skutečná, nemůže způsobit psychickou újmu.

Zoufalci nespokojení s průmyslovým světem moderní doby utíkali z technické civilizace do prostředí přírodních národů. Dnes, s pomocí prostředků supermoderní civilizace, mohou unikat do virtuálních světů, aniž by opustily omezený prostor místnosti, která je součástí jejich domova.

2.4.5 Náboženství

Lidé jsou od útlého dětství učeni věřit v nadpřirozené síly a posmrtný život. Na víru, která jim umožňuje přenášet starosti na „vyšší“ moc. Hledají náhradu v nezkomprovitovaných, nově vzniklých nebo vznikajících sektách. Neklid dnešního světa, vyvolaný rozpadem komunistického bloku, globalizací ekonomiky, neřešením ekologických, sociálních a populačních problémů, tomuto hledání „nových“ idejí napomáhá. Intenzivní rozvoj vědy odhaluje stále nové problémy a vědcům samozřejmě vždy nějaký čas trvá, než je následně dokáží vyřešit, ale u některých lidí i tento zcela normální stav vyvolává další pocit nejistoty. (Hoffman, 2000, s. 54)

Náboženství je běžně spojováno s představou určitého přesvědčení, s jakýmsi druhem emociálního skoku do víry. Ale v kosmopolitním světě více lidí než kdy dříve přichází

do pravidelného styku s jinými, kteří uvažují jinak. Chce se po nich, aby své přesvědčení alespoň implicitně obhájili jak před sebou, tak pře druhými. Ve společnosti, která se zbavuje zavedených tradic, se další přetrvání náboženských rituálů a obřadů neobejde bez velké příměsi racionality.

Náboženská identita, stejně jako kulturní identita, je vnímána různými lidmi různě. Někdo potřebuje být zakotven jen v jednom společenství, které mu dává pevnou životní orientaci, někdo žije v situaci, kdy vnímá svoji příslušnost k různým skupinám. Takový člověk je pak konfrontován s tím, do jaké míry jsou tyto jednotlivé skupiny schopné tolerovat sebe navzájem a do jaké míry naopak chrání jedinečnost své identity. Konfrontace s takovým exkluzivismem může být zraňující, zvláště, pokud se odehrává v tak intimní oblasti, jakou bezesporu oblast víry a náboženství vůbec je. (Giddens, 2000)

Náboženství se stalo jedním z nejvýznamnějších nositelů skupinové identity. Zejména tam, kde se různé skupiny cítily ohroženy unifikujícím tlakem globalizace, náboženství prožila revitalizaci a repolitizaci a tato skutečnost se stala globálním jevem. I přes mnohé předpovědi sociologů v duchu převládající teze sekularizace, že role náboženství bude v budoucnu slábnout, si náboženství nejenom udržuje svůj sociální význam, ale sehrává v procesu globalizace důležitou roli. Postupně se ukázalo, oproti starším názorům, že sekularizace moderní společnosti znamená úpadek a možná blížící se zánik náboženské víry, že víra nemizí, pouze se „stěhuje“ z veřejného života jednotlivců. Náboženství nezaniká, ale stává se „neviditelným“, privatizuje se.

Změny sociálních rolí náboženství

- Sílí náboženská pluralita, mizí monopolní postavení náboženských organizací, relativizují se jejich nároky na univerzalitu
- S oslabením tradičních náboženských struktur se šíří alternativní formy náboženství
- Vzájemný kontakt náboženství posiluje synkretismus
- Rostou ekumenické snahy a snahy o mezináboženský dialog
- Globalizace a její průvodní jevy vyvolávají jako reakci náboženský fundamentalismus

- Objevují se snahy o dialog a spolupráci mezi politickými a náboženskými elitami, od náboženství se čeká „spiritualita globalizace“, péče o „etické minimum“ a kritický korektiv negativních či jednostranných dopadů globalizace

(Halík, 2003, s. 135)

Negativní stránkou dopadu globalizace na náboženství je zvýšená míra náboženského fundamentalismu. Pojem fundamentalismus se dnes rozumí zpravidla snaha uniknout před nutností složité volby a obtížné orientace v mnohotvárné skutečnosti návratem k základům, jednoduchým principům, často černobílému vidění světa a demonizaci odlišných. Je to jedna z rozšířených reakcí jednotlivců i skupin na znejišťující složitost života v globalizujícím se světě a na údajné či skutečné ohrožení individuální a skupinové identity zestejnujícím tlakem globální kultury. Nositeli radikálního náboženského fundamentalismu často bývají mladí lidé, kteří studovali nebo působili na Západě, ale cítí se nepřijati Západem a zároveň cítí své vykořenění z vlastní civilizace, do níž se chtějí vrátit jako osvoboditelé a mstitelé.

Lidé na Západě žijí ve veřejném prostoru, v němž každého člověka obklopují a chrání jeho práva a dovoleno je každé chování, které nepředstavuje zjevnou fyzickou hrozbu. Lidé v muslimských zemích žijí v prostoru, který je sice sdílený, nicméně soukromý a neexistuje v něm právní ochrana před skupinovým soudem, který se navíc vnímá jako soud Boží. V západních zvycích, západní morálce, západním výtvarném umění, hudbě a televizi se nevidí svobody, ale svody. Normální reakcí na tato pokušení je buď jim podlehnout, nebo potrestat ty, kdo je nabízejí. (Scruton, 2007, s. 117)

3 GLOBÁLNÍ VÝCHOVA

Na počátku 21. století je celé lidské společenství postaveno před problém, jak řešit řadu na sebe navazujících krizových jevů, většinou globálního charakteru, které se bezprostředně a s vysokou intenzitou dotýkají všech oblastí lidského života, každého jednotlivce i lidstva jako celku. Možné řešení problému se nabízí v koncepci výuky globální výchovy.

3.1 Znaky charakterizující koncepci globální výchovy a vzdělání

- Vzdělání a výchova jsou dynamické a otevřené vztahy mezi lidmi
- Vzdělání působí v mnoha vrstvách života učícího se jedince-kulturní, morální, ekologické, ekonomické, politické, umožňuje učit se, uvažovat, přijímat i pochybovat ve všech těchto rovinách
- Každý člověk v sobě skrývá vnitřní potenciál, jehož podstatu teprve průběžně odkrýváme, lidská inteligence se projevuje rozmanitými způsoby a v různé kapacitě a všechny si zaslouží respekt
- Systémové, globální myšlení zahrnuje diskurzivní i kontextuální, intuitivní, tvořivé i mechanické postupy
- Výchova a vzdělávání je celoživotní procesem, všechny životní situace proces učení navozují a usnadňují
- Učení je současně procesem jak vnitřního rozvoje a sebepoznání, tak i schopností spolupracovat
- Učení je aktivním procesem, vnitřně motivujícím, podporujícím a podněcujícím lidského ducha
- Systémový učební plán je interdisciplinární a zahrnuje rovinu jak místní, tak globální

(Horká, 2000, s. 20)

Globální výchova by měla být výchovou přirozenou, humanisticky orientovanou, flexibilní a otevřenou, všestrannou ve smyslu celistvého a harmonického rozvoje osobnosti, zdůrazňující sociální rozvoj jedince a sebepoznání, spolupráci se sociálním prostředím a respektující originalitu osobnosti vychovávaného. Prosazuje interaktivní, činnostní a zku-

šenostní pojetí učení s využitím aktivizujících metod, forem a prostředků i zásadních změn v přístupech k hodnocení žáků.

3.2 Cíle globální výchovy

Cílem globální výchovy je utvářet osobnost člověka, který:

- respektuje a přijímá lidi s odlišnými názory, pohledy na svět a rozdílným kulturním zázemím, neboť cítí, že mají podobná přání a potřeby jako on, že je s nimi v tomto smyslu spojen,
- reflektuje ekonomickou, politickou, technickou, kulturní a ekologickou provázanost současného světa, problémy lidstva na globální i lokální úrovni, jejich vzájemnou souvislost, je si vědom trendů v jejich vývoji a také toho, jak je s nimi spojen jeho osobní život,
- cítí zodpovědnost za svou aktivitu a osobní růst vůči sobě i svému okolí.

3.3 Základní principy globální výchovy

1. Vzdělání pro rozvoj člověka s důrazem na všelidské hodnoty demokracie a humanity

- v pedagogické praxi znamená, že systém je založen na potřebách dítěte, žáka či studenta a jeho cíle směřují k rozvoji učícího se, respektuje se touha po osobním, která je každému jedinci vlastní, tato koncepce výchovy je zaměřena na hledání otázek, a tak se často dobrý dotaz cení více než správná odpověď, lidský rozvoj je seberozvíjením a přichází jen s vlastním objevováním, lidský rozvoj je základem i následného ekonomického rozvoje.

2. Respektování žáka, studenta jako člověka a jeho individuality, úcta k němu, princip vzájemného učení a ovlivňování

- v pedagogické praxi znamená, že rozvoj individuálního nadání, talentu, inteligence a duševní stránky je nejvyšší prioritou, rodiče a učitelé jsou rovnocennými partnery a společně pomáhají dětem rozvíjet jejich nadání, talent, duchovní kvality, poctivost, vcítění, respekt, toleranci, lásku, osnovy jsou chápány jako prostředek

k dosahování cílů, nikoli jako cíl sám o sobě, hodnocení by mělo být zaměřeno na rozvoj inteligence, talentu, vloh a duchovních kvalit jedince.

3. Centrální úloha zkušenosti

- v pedagogické praxi znamená, že vyučování založené na dotazech a zkoumání, umožňuje řešit problém podle vlastního přístupu a zaměření, pracovní sešity a učebnice se hojně doplňují knihami, pokud možno původními dokumenty a materiály.

4. Systémové pojetí výchovy a vzdělání

- v pedagogické praxi znamená, že na rozvoji všech aspektů potenciálních schopností dětí, žáků, studentů se podílí celá komunita, učitelé, rodiče a učící se jsou pak v tomto procesu partnery, všichni zúčastnění mají jasnou představu o cíli, kterým je mnohostranný rozvoj osobnosti a který bude i cenným přínosem pro společnost.

5. Nová role učitele a vzdělávacích institucí

- v pedagogické praxi znamená, že učitelé působí ve vyučování jako „pomocná ruka“, která v každém jedinci podněcuje a podporuje cestu k dosažení optimálního rozvoje osobnosti, učitelé respektují rodiče v roli prvních vychovatelů a spolupracují s nimi, rodiče a učitelé jsou sami modely zvědavosti a zvou děti a mládež ke společné cestě za poznáním.

6. Svoboda výběru

- v pedagogické praxi znamená, že různost každé individuality vyžaduje při zachování principu společného všeobecného vzdělání řadu různých vzdělávacích příležitostí, ze kterých je možné volit, svoboda volby zvyšuje u studentů zodpovědnost za vlastní chování a rozvoj.

7. Vzdělání jako participace na demokracii

- v pedagogické praxi znamená, že děti a mládež se učí demokratickému procesu jako jeho přímí účastníci, nikoli jen z teoretických výkladů o demokracii, život v rodině, škole, ve třídě, v kolektivech dětí, žáků a studentů je spravován demokraticky na principu společného rozhodování.

8. Vzdělání pro globální občanství

- v pedagogické praxi znamená nabídku multikulturní a interkulturní orientace, seznámení se se všemi členy lidské rodiny, poznání jejich kultury, zvyků, problémů, ze zkoumání a sdílení vlastní rodové historie pak může vyplynout láska ke všem ostatním lidem.

9. Vzdělání pro uvědomělou péči o Zemi

- v pedagogické praxi znamená, že děti a mládež mají mnoho příležitostí komunikovat s přírodou přímo při svých hrách, na vycházkách a výletech, při sportu, ale i při studiu, prostřednictvím vědeckých přístrojů, s přírodou seznamují masmédiá, přírodu zobrazují různé druhy umění.

10. Duchovní rozměr ve výchově a vzdělání

- v pedagogické praxi znamená, že v soužití s obcí se v dětech a mládeži rozvíjí pocit sounáležitosti, lásky a porozumění pro potřeby druhých, domov, rodina, dětská kniha, píseň, hra, hračka, folklór apod. se stávají prostředkem k rozvíjení pocitu sounáležitosti také k rostlinám, zvířatům, šetrnosti k neživým výtvarům přírody i člověka.

(Horká, 2000, s. 21-30)

3.4 Výchovné postupy v koncepci globální výchovy

Výchovné postupy v koncepci globální výchovy charakterizují tyto rysy:

1. Kreativita

2. Kooperace - nutná pro utváření základů dobrých vztahů mezi dětmi, mezi učitelem a žáky, přínos kooperativního učení spočívá v povzbuzování mezilidských vztahů, nižší úrovni agresivity mezi žáky, otevřené, efektivní a přesné komunikaci, zvýšení zájmu žáků, povzbuzení samostatného myšlení.

3. Participace - možnost dětí, rodičů a širší veřejnosti ovlivňovat do jisté míry obsah a formy výchovně-vzdělávací práce.

4. Upevňování důvěry k sobě i ostatním - je spojeno s předpokladem pozitivní stimulace a podpory sebedůvěry.

5. Zkušenostní a činnostní orientace - převážně se jedná o učení prožitkem.

(Horká, 2000, s71-74)

Globální výchova volá i po tom, aby škola věnovala podstatně větší pozornost budoucnosti. Žáci by se v určitých částech kurikula měli setkávat s různými alternativními scénáři budoucnosti. Z našeho hlediska je lze rozdělit na alternativní scénáře pravděpodobné, takové, které s vysokou pravděpodobností nastanou budou-li pokračovat současné trendy, a na scénáře možné, alternativy, které by mohli nastat, změní-li se určité podmínky a trendy, a dále scénáře preferované, takové alternativy, kterým osobně žáci dávají přednost. Pokud si žáci uvědomí, jaké existují možnosti, budou lépe připraveni poučeně a realisticky se rozhodovat v záležitostech týkajících se jejich osobního života i budoucnosti planety. Lépe si uvědomí, co je třeba, na všech úrovních, od osobní po globální, udělat pro to, aby se pravděpodobná budoucnost co nejvíce přiblížila budoucnosti preferované. Mohou-li žáci sami navrhnout a organizovat akce řešící problémy jejich vlastního života či života bezprostředního okolí, získávají důležitý základ odpovědného občanství. (Pike, G., Selby, D., 2000, s. 15)

3.5 Globální výchova v souvislosti s probíhající reformou českého školství

Už třetím rokem probíhá v České republice reforma školství. Událost, která se dotýká prakticky všech obyvatel, se prozatím děje bez vážnějšího zájmu veřejnosti. Reforma slibuje revoluční změny v pojetí českého školství a snaží se o nápravu jeho nejčastěji zmiňovaných nedostatků. Změn, o které se reforma pokouší, se větší část veřejnosti i učitelů obává a pokládá je za zbytečné, ale mezinárodní srovnání ukazují, že jsou nutné.

Český vzdělávací systém poskytuje velmi „akademické“, maximalistické a úspěšné vzdělání, které vede k předčasné specializaci žáků a nevybavuje je dovednostmi a vědomostmi, které jsou jim užitečné v životě a které jsou nezbytné pro celoživotní vzdělávání. Nerozvíjí myšlenkové dovednosti ani nezávislý úsudek a zvědavost. Požadavek nechybovat, nikoli učit se z chyb, pěstuje v dětech řadu škodlivých návyků. Velmi závažné důsledky pro celou společnost má rezignace školy na funkci výchovnou a motivační. V systému je na úrovni žáků i učitelů daleko více než vlastní iniciativa a zodpovědnost ceněna poslušnost a vykonávání požadavků nadřízených autorit. Závažným nedostatkem českého

vzdělávacího systému je vysoká závislost dosaženého vzdělání na rodinném zázemí, která je zapříčiněna ranou selekcí žáků i výukovými metodami, které řadu žáků od dalšího vzdělávání odrazují.

Průřezová témata jsou novinkou, kterou do českého školství přináší probíhající reforma. Průřezová témata zahrnují okruhy aktuálních problémů současného světa, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot. Tato témata jsou podle zákona povinnou součástí základního i středního vzdělávání, procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů.

Rámcové vzdělávací programy pro základní vzdělávání například stanovují, že škola má povinnost v průběhu základního vzdělávání nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat. Průřezová témata je možné vyučovat jako součást jednotlivých vzdělávacích oblastí, nebo v podobě samostatných předmětů, projektů, seminářů, kurzů. (Staženo z www.varianty.cz)

Význam průřezových témat spočívá v tom, že přináší možnost rozšířit vzdělávací obsahy o zcela nové oblasti důležité pro život v současném světě. Pro témata mediální, multikulturní nebo globální výchovy nebyl v dosavadní výuce dostatečný prostor ani čas. V etapě základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Zdá se tedy, že s reformou přijde i šance pro globální výchovu. Globální výchova dosud nacházela uplatnění jen v části školských zařízení.

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v rámcovém vzdělávacím programu orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)

- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)
- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Jak škola pojme výuku jednotlivých oblastí, zda zůstane u stávajících předmětů, nebo zda některé z nich spojí do samostatného předmětu, je v současnosti čistě na ní. Rozhodující je to, jaké předměty jsou uvedeny ve školním vzdělávacím programu, který škola sestaví.

Rámcový vzdělávací program základního vzdělání umožňuje propojení vzdělávacích obsahů na úrovni témat, tematických okruhů i vzdělávacích oborů. Rámcový program umožňuje pouze integraci vzdělávacích obsahů do širších celků, ale výuka nakonec musí obsahovat všechny vzdělávací oblasti. (Staženo z www.varianty.cz)

V budoucnu bude záležet na tom, zda bude školská reforma schválena a zdárně dokončena. S globální výchovou se v reformě počítá, ale bude záležet hlavně na samotných školách, jak široce ji pojmu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM

Filozofickým základem klasických pedagogických výzkumů je pozitivismus, resp. novopozitivismus. Tento druh výzkumu má na mysli F. N. Kerlinger, když uvádí: „Vědecký výzkum je systematické, kontrolovatelné, empirické a kritické zkoumání hypotetických výroků v předpokládaných vztazích mezi přirozenými jevy.“ (Chrásková, 2007, s. 12)

4.1 Výzkumný problém

Přesná konkretizace výzkumného problému nebyla jednoduchá. Jako první jsem si stanovil poměrně široký výzkumný problém: Jaký je vliv globalizace na formování osobnosti člověka? Z hlediska aplikování kvalitativního výzkumu a kvalitativního pedagogického experimentu je pojem globalizace, stejně jako osobnost mládeže příliš široké téma a těžce zkoumatelné. Proto jsem výzkumný problém dále zúžil a následně konkretizoval. Nakonec jsem dospěl k následující finální formulaci výzkumného problému: **Jaký vliv má kurz Global identity na vnímání osobní a sociální identity studenty gymnázia?**

4.2 Cíle a otázky výzkumu

K lepšímu formulování závěru výzkumu a zhodnocení, zda kurz splnil svůj účel, jsem si stanovil dílčí výzkumné cíle:

- Pokusit se odhalit aspekty a oblasti globalizace, nejvíce působící na osobní a sociální identitu
- Zjistit jak mládež vnímá osoby s odlišnou kulturní identitou
- Prozkoumat jak mládež vnímá národní identitu
- Zjistit názory studentů na globalizaci a její vliv
- Zmapovat nepříliš známé téma a pomoci tak budoucím zájemcům a výzkumníkům tohoto tématu
- Přinést poznatky a názory mládeže o vývoji společnosti v budoucnosti

A také otázky vyvstávající z realizací kurzu:

- Dokáží studenti identifikovat svou identitu, a aspekty na ni působící?
- Jak budou studenti reagovat na dané aktivity a způsob vedení kurzu?

- Bude pro účastníky kurz přínosný?
- Může se kurz či jeho části použít i v jiných institucích, případech a s jinými tématy?

4.3 Druh výzkumu

Jako druh výzkumu jsem zvolil **kvalitativní výzkum**, jelikož snahou a cílem výzkumu bude, zjistit do jaké míry účastníci výzkumu jsou schopni určit a charakterizovat svou identitu a aspekty související s globalizací ovlivňující tuto identitu, či jak lze pomocí různých zásahů změnit vnímání identity. Pomocí různých aktivit, pozorování, interakcí a rozhovory se pokusit zjistit příčiny a činitele těchto změn a vyhodnotit jejich dopad na účastníky i pomocí sebereflexe účastníků. Půjde tedy o to, dostat se do hloubky myšlení zkoumaného objektu a hledat spojitosti v působení globálních činitelů na identitu u zkoumaných jedinců.

4.4 Výzkumný vzorek

Pro výběr účastníku mého experimentu jsem použil záměrný výběr. Výzkumu se bude účastnit třída (15 – 25 lidí) 3. ročníku Gymnázia Zlín - Lesní čtvrť, Zlín. Účastníci splňují kritéria dané zněním výzkumného problému, jedná se o mládež, tedy skupinu lidí, které se díky historickému vývoji v České republice proces globalizace a aspekty s ním spojené, ovlivňující jejich identitu, dotýká nejvíc. Gymnázium Zlín - Lesní čtvrť jsem zvolil proto, že jsem absolventem této školy a proto znám prostředí a úroveň požadavků této školy na studenty.

4.5 Typ kvalitativního výzkumu

Zvolil jsem **kvalitativní experiment**, jelikož pojmy identita a globalizace jsou obtížně měřitelné a k jejich zkoumání budu používat metody, které jsou obtížně použitelné při empirickém zkoumání. Na základě kvalitativního experimentu budu v interakci s účastníky experimentu a budu zasahovat do jejich vnímání identity pomocí experimentálních zásahů v podobě aktivit tak, abych zjistil co nejvíce informací.

Experiment budu realizovat pouze u jedné experimentální skupiny. Získané data tím nebudou mít tak velkou výpovědní hodnotu, ale experiment, v tomto případě hraje roli sondážní, než-li srovnávací.

„V kvalitativním experimentu jde o odkrývání struktury zkoumaného předmětu. Měníme tento předmět a tím se snažíme poodhalit jeho strukturu. Pro kvalitativní experiment je typické, že výzkumník opakovaně zasahuje do předmětu výzkumu, sleduje odezvy a tak vstupuje do interakce s předmětem svého zkoumání.“ (Maňák, 2004, s. 24).

Přesněji bych specifikoval, že jsem zvolil formu exploračního experimentu.

„Experiment ve svých různých modifikacích může plnit několik závažných úloh. Pokud se neopírá o žádnou teorii a plní funkci spíše sondážní v doposud nepřiliš známém výzkumném poli, hovoříme o formě tzv. exploračního experimentu. Jde o experiment bez hypotéz, jehož smyslem je orientace ve složité, často multidimenzionální problematice.“

(Pelikán, 1998, s. 119)

Prostředkem experimentu je kurz Global Identity a experimentální zásahy zastupují aktivity tvořící program kurzu.

4.6 Výzkumné metody

Ke zkoumání a získávání je nutno použít při kvalitativním výzkumu více metod tak, aby byla splněna podmínka triangulace a zajištěna validita získaných dat. Hlavní a jako nejdůležitější metodu jsem zvolil analýzu dokumentu. Půjde především o analýzu dokumentů získaných a speciálně vytvořených pro účel kurzu Global identity. Jedná se jednak o dokumenty vytvořené pro realizaci jednotlivých aktivit a dokumenty vytvořené účastníky kurzu, tedy obrazy, texty, dotazníky, sebereflexe. Další zvolenou metodou je zúčastněné pozorování (pozorování účastníků a jejich reakce na různé aktivity či témata), podpořené fotografiemi účastníků při plnění aktivit a videozáznam. Třetí zvolenou metodou jsou ohniskové skupiny, ohnisko v tomto případě tvoří dílčí aktivity a témata v těchto aktivitách obsažená. Nakonec bude validita dat podpořena kvalitativní evaluací, tedy zhodnocením a přínosem každé aktivity, které je zahrnuto v dílčích cílech každé aktivity, a každá část kurzu je hodnocena sebereflexemi ze strany účastníků kurzu.

4.7 Organizace výzkumu

Výzkum a tedy kvalitativní experiment v podobě kurzu byl realizován na Gymnáziu Zlín - Lesní čtvrť v měsíci dubnu a to v pondělních termínech 6., 20. a 27. dubna 2009. Kurz byl realizován v běžné vyučovací době a účastníci byli studenti třetího ročníku, spo-

lečensko-vědního semináře, v jehož vyučovací době byl kurz realizován. Kurz byl rozčleněn na tři tématické celky. První celek realizován 6. dubna byl zaměřen na představení kurzu studentům, a sociální a osobní identitu. Druhý celek konaný 20. dubna byl zaměřen na charakteristiku identity občana 21. století a vývoj společnosti v budoucnosti, a dále na vnímání rozdílných kulturních identit a s tím souvisejících tradic a životního stylu. Poslední část kurzu 27. dubna byla věnována rozvoji identity v budoucnosti a hlavním oblastem, jež můžou mít dopad, jak na identitu osobní i sociální. Délku jednotlivých tématických celků určovala celková doba aktivit v daném dnu prováděných, plus čas související s diskuzemi a rozhovory. Celkově v daný den nepřesáhla dobu čtyř hodin. Kurz probíhal ve speciální učebně, určené pro výuku společensko-vědních seminářů. Učebna byla vybavena počítačovou technikou, tabulí a specifickým uspořádáním lavic. Účastníci kurzu mají pravidelně v této učebně výuku, takže se ve zvoleném prostředí cítili bezpečně.

5 KURZ GLOBAL IDENTITY

Kurz tvoří soubor a popis celkem osmi aktivit, zaměřených a obsahujících témata osobní a sociální identity, globalizace a vzájemnou interakci těchto témat. Tento soubor doplňují rozhovory s účastníky kurzu a jejich sebereflexe na části kurzu.

5.1 Aktivita č. 1

Prvním úkolem účastníků kurzu bylo vyplnit vstupní dotazník s deseti otevřenými otázkami (viz příloha PI). Z otázek dotazníku mohou studenti získat první představu o tématu, kterým se bude kurz zabývat. Realizátor kurzu získá z dotazníku cenné informace o rozsahu informací a vědomostí, jež mají účastníci o daném tématu. Zjistí, zda se s danými tématy setkali, v jaké šíři a jaký je jejich zájem o téma.

Dílčí cíle aktivity:

- získat informace od účastníků kurzu
- motivovat účastníky kurzu
- získat zájem a pozornost studentů
- průzkum vědomostí a četnost setkání se s daným tématem

5.2 Aktivita č. 2

Po aktivitě č. 1, tedy po vyplnění dotazníku, následuje aktivita s metodou brainstormingu (viz příloha PII). Nejdříve je nutné účastníkům kurzu vysvětlit, pokud s touto metodou nikdy nepracovali, v čem spočívá, jak probíhá a jaký je její účel. Tématem brainstormingu je identita. A to identita sociální, tvořená identita kulturní a národní, a identita osobní. Dobrovolník z řad studentů zapisuje myšlenky ostatních studentů, jež je napadnou nejprve v souvislosti s osobní identitou a poté s identitou sociální. Všechny nápady a myšlenky jsou zaznamenány na tabuli rozdělenou na dvě poloviny, na každou část je vyhrazen čas v délce pěti minut. Poté mají čas se k zaznamenaným myšlenkám vyjádřit a jejich dalším úkolem je vybrat pět slov z osobní identity a pět slov z identity sociální, na kterých se dohodnout a o kterých si myslí, že je charakterizují a to jako skupinu i samotné osobnosti.

Dílčí cíle aktivity:

- rozvoj týmové spolupráce, kooperativních dovedností a postojů
- řešení problému, řešení konfliktů a nesnází
- rozvoj soutěživosti a společné odbourání stereotypních postupů
- vytváření skupiny, vzájemný respekt
- studenti se snaží formulovat různé aspekty tvořící jejich identitu osobní a sociální
- studenti určují společné aspekty identity
- studenti si uvědomí
- možnost vyzkoušet si alternativní metody výuky a řešení problému
- získají teoretické poznatky o identitě
- získání informací, názorů a postřehů od studentů

5.3 Aktivita č. 3

Studenti obdrží pracovní list se dvěma cvičeními zaměřenými na jejich kulturní identitu. V prvním cvičení mají za úkol vybrat s třinácti uvedených možností tři možnosti vztahujících se k otázce: „*Na co jste ve své zemi obzvlášť hrdý/á?*“ (viz příloha PIII). Druhým cvičením je profil polarity, studenti mají tedy za úkol vybrat vždy jednu ze dvou protichůdných charakteristik, týkající se jejich země (viz příloha PIIIA).

Dílčí cíle aktivity:

- získat od účastníků jejich názor na svou zemi
- studenti si ujasní svůj pohled na svou národní a kulturní identitu
- studenti se identifikují z hodnotami charakterizující jejich zemi
- studenti získají teoretické poznatky o kulturní a národní identitě

5.4 Aktivita č. 4

Zaměřená na národní a kulturní identitu. Studenti se rozdělí na dvě poloviny. Každá dostane zdánlivě stejné zadání úkolu (viz příloha PIV). Skupina A má za úkol vytvořit se-

znam věcí, které podle jejich mínění charakterizují jejich zemi. Naopak skupina B má za úkol vytvořit seznam věcí nejvyšších hodnot jejich země. Po vypracování seznamů, je obě skupiny přečtou a mají možnost se vzájemně ke svým seznamům vyjádřit. Poté mají za úkol vybrat ze svých seznamů deset věcí, které by chtěli umístit do časové konzervy a odkázat je budoucí generaci. Po prezentaci svých deseti věcí si své seznamy skupiny vymění a mají možnost dopsat své nápady nebo vyjádřit se k výběru druhé skupiny.

Dílčí cíle aktivity:

- rozvoj soutěživosti a společné odbourání stereotypních postupů
- řešení problému, řešení konfliktů a nesnází
- rozvoj týmové spolupráce, kooperativních dovedností a postojů
- studenti dokáží určit nejhodnotnější prvky jejich kultury
- studenti se snaží formulovat povahu občanství jejich země, společné rysy obyvatel
- studenti rozvíjí své komunikační schopnosti, schopnost spolupráce
- studenti dokážou určit priority, srovnávat

5.5 Aktivita č. 5

Rozsáhlejší a časově náročnější aktivita než předešlé aktivity. Skupina se rozdělí na pět menších skupinek. Úkolem každé skupiny je ztvárnit typického občana 21. století. Tedy za pomoci kreseb, popisků či jakýkoliv uměleckých postupů, dle svobodného výběru skupiny, zosobnit své představy o typickém obyvateli Země. Při popisu je důležité, aby využily co nejširší možnosti a vědomosti o světě a obsáhly tak široké oblasti lidského vědění. Např. zdali jejich občan bude muž nebo žena, kde bude žít, v jaké zemi, v jakém městě, jak se bude oblékat, jak bude využívat volný čas atd. Druhou částí této aktivity je znázornit výše popsaným způsobem občana za padesát let. Poté jednotlivé skupiny se svými pracemi vystoupily před ostatní a představily jim své představy. Ostatní studenti mají možnost klást otázky či okomentovat práci. Poslední částí této aktivity je diskuze zvolených zástupců s každé skupiny, přičemž jsou jim kladeny otázky vztahující se k jejich pracím, představám a charakteristikám o občanovi 21. století. Např. je představitelem občana 21. století muž

nebo žena? Cílem vybraných zástupců by mělo být se shodnout na jednotné odpovědi, za pomoci argumentace i jiných přesvědčovacích metod.

Dílčí cíle aktivity:

- rozvoj týmové spolupráce, kooperativních dovedností a postojů
- řešení problému, řešení konfliktů a nesnází
- rozvoj soutěživosti a společné odbourání stereotypních postupů
- rozvoj kreativity a fantazie
- možnost vyzkoušet si alternativní metody výuky a řešení problému
- rozvoj kritického myšlení a argumentace
- studenti si uvědomí svůj pohled na budoucnost společnosti
- studenti dokáží definovat propojení světa a oblasti vlivu, působícího na život člověka

5.6 Aktivita č. 6

Nese název Jiný kraj jiný mrav. Studenti pracují opět ve skupinkách. Každá skupina obdrží text obsahující osm výroků (viz příloha PVI). Na tabuli je nakreslena osa, přičemž bod na jednom konci značí absolutní souhlas s výrokem a bod na druhém konci naopak absolutní nesouhlas. Nejdříve si studenti ve skupinkách sdělí své názory na výroky a dohodnou se na umístění každého výroku na ose za skupinu. Poté své rozhodnutí zakreslí na osu na tabuli. Po zakreslení čísel označujících jednotlivé výroky v různých barvách, podle skupiny, mají studenti možnost porovnat své názory na výroky s ostatními skupinami. Následuje diskuze nad umístěním výroků na ose. Poté obdrží skupiny texty obsahující vysvětlení pojmů etnocentrismus a kulturní relativismus (viz příloha PVI). Uvedené dva přístupy se vztahují k zadaným výroky. Studenti mají za úkol přiřadit výroky k jednomu z přístupů. Následuje zveřejnění výsledků a diskuze.

Dílčí cíle aktivity:

- účastníci vlastními slovy definují etnocentrický a kulturně relativistický přístup

- účastníci aktivně naslouchají, jsou schopni, ochotni upravit, změnit svůj názor na základě vyslechnutých argumentů.
- účastníci reflektují, analyzují, případně upraví své postoje k diskutovaným výrokům.
- rozvoj kritického myšlení a argumentace
- studenti si uvědomí vlastní postoj a vnímání odlišných kulturních identit a tradic
- získají teoretické poznatky o jiných kulturách a vnímání jejich identity a tradic

5.7 Aktivita č. 7

Druhá rozsáhlejší aktivita založená na scénářích budoucího vývoje společnosti podle Jamese Rosenaua. Opět se účastníci kurzu rozdělí do čtyř skupin. Následně jsou jim vysvětleny čtyři scénáře vývoje společnosti (viz příloha PVII). Podle zájmu si každá skupina jeden vybere. Poté jsou jim rozdány formuláře obsahující jednotlivé oblasti - politika, kultura, náboženství, nadnárodní společnosti, životní styl, média (viz příloha PVIIA). Do nich zaznamenají své představy vývoje dle vybrané koncepce scénáře vývoje lidské společnosti. Následuje představení skupin postupně po daných tématech, aby bylo možno srovnat rozdíl mezi scénáři. Skupiny mají samozřejmě v průběhu možnost klást otázky či se vyjadřovat k vizím svých kolegů. Další částí je přesvědčit a získat pro svou skupinu a scénář co nejvíce lidí, za použití argumentace a nabídky výhod, jež skýtá jejich scénář vývoje společnosti. Poté se spočítá nový počet skupinek a následuje diskuze zaměřená na studenty, kteří se nechali přesvědčit, např. čím je ostatní přesvědčily.

Dílčí cíle aktivity:

- rozvoj týmové spolupráce, kooperativních dovedností a postojů
- řešení problému, řešení konfliktů a nesnází
- rozvoj soutěživosti a společné odbourání stereotypních postupů
- rozvoj kreativity a fantazie
- možnost vyzkoušet si alternativní metody výuky a řešení problému
- rozvoj kritického myšlení a argumentace

- studenti získají teoretické poznatky o budoucím vývoji společnosti
- dokáží definovat důsledky vycházející z každého scénáře vývoje společnosti

5.8 Aktivita č. 8

Závěrečná aktivitou je slovní asociace. Účastníkům jsou postupně sdělována slova související s celým kurzem a tématem (viz příloha PVIII). Na každé slovo je jim udělen limit deseti vteřin. Podstatou slovních asociací je zapsat první myšlenku, která je při daném slovu napadne.

Dílčí cíle aktivity:

- možnost vyzkoušet si alternativní metody výuky a řešení problému
- možnost zhodnotit vliv kurzu
- možnost zhodnotit vnímání globalizace studenty

6 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Výsledky výzkumu jsou prezentovány dílčími závěry jednotlivých aktivit, sebereflexemi studentů a rozhovorem.

Dílčí závěry jsou vytvářeny na základě dokumentů a dat získaných od studentů, při realizaci aktivit. Na základě dílčích závěrů aktivit, sebereflexí a rozhovorů, je vytvořen celkový závěr.

6.1 Dílčí závěr aktivity č. 1

Odpovědi v sondážním dotazníku ukázaly, že studenti se ve větší míře nesetkali s globální či multikulturní výchovou, pokud se s těmito pojmy setkali, tak to bylo prostřednictvím médií formou dokumentů apod., nebo v rámci projektu Global Classroom, který je na gymnáziu realizován v rámci spolupráce se středními školami z celého světa. Dále uvedli, že se s tématem globalizace ve vyučovacích předmětech setkávají jen zřídka, nejčastěji v hodinách zeměpisu, společenských věd a ve výuce cizích jazyků. I přesto, že si většina studentů pod pojmem globální výchova nedokázala většina studentů nic představit, samotný předmět globální výchova by většina uvítala, spíše v podobě volitelného předmětu. Z odpovědí jsem dále usoudil, že většina studentů má určité podvědomí a základní vědomosti o globalizaci, většinou ji vnímají spíše negativně a neberou ji jako nějaký závažný jev, který by měl vážnější vliv a dopad na jejich život. Na otázku „Kdo jste?“ odpovídala většina studentů uváděním svých sociálních rolí, tedy např. muž, žena, občan/ka, dcera, syn, člověk, student/ka. Což poukazuje, že více vnímají svou sociální identitu než osobní.

6.2 Dílčí závěr aktivity č. 2

Nejdříve bylo nutno studenty seznámit s metodou brainstormingu, jelikož většina se s touto metodou setkala poprvé. Po počátečním ostychu s jmenováním myšlenek, které je napadnou, se studentům podařilo za pět minut vyjmenovat velké množství slov, které je napadly k pojmům osobní a sociální identita (viz příloha PIIA). K osobní identitě to byly např. osobnost, temperament, sebevědomí, motivace, názory, seberealizace, paměť, vůle, styl, touha, autorita, víra, zájmy, sny, charakter, myšlení, výjimečnost, charisma, ostych, úspěch, svědomí, schopnosti, znalosti, úspěch. K sociální identitě uvedli slova jako skupina, práva, přátelství, společnost, postavení, rodina, charisma, pravidla, vliv, požadavky,

ambice, rasa, komunikace, svoboda, rovnost, peníze, dav, průměrnost, úřady, stát, jedinečnost, stádo, individualita. Překvapivě u sociální identity studenti neuváděli své role, nebo skupiny, které ve společnosti zaujímají a do kterých patří. Při výběru pěti slov, z možností, které sami uvedli, a které je charakterizují jako osobnost i skupinu z oblasti osobní identity, vybrali - znalosti, vůle, touha, motivace, seberealizace, což určitě odpovídá věku studentů a zároveň je charakterizuje jako mladé, cílevědomé lidi. U sociální identity vybrali slova - prestiž, pravidla, vzdělání, komunikace, svoboda. Díky absenci rolí a slov z oblastí kulturní a národní identity se dá jenom těžce rozpoznat, že jde o skupinu studentů.

6.3 Dílčí závěr aktivity č. 3

Dvě cvičení této aktivity poskytla odpovědi, týkající se národní identity. U prvního cvičení, tedy u otázky „*Na co jste ve své zemi obzvlášť hrdý/á?*“, nejčastěji studenti uváděli - sportovní úspěchy, krásnou krajinu a literaturu a divadlo, méně často se vyskytly - filmy a produkce televize, kvalita výrobků, historické úspěchy či výkony ekonomiky a politický řád. Souhrnem ve druhém cvičení studenti svou zemi vidí jako moderní, ale nudnou, jako zemi, na kterou jsou hrdí, zemi úspěšnou a bohatou, ale u sousedních zemí spíše neoblíbenou. Jako národ, uvedli studenti, že jsme málo sebevědomí, k lidem z jiných zemí přívětiví, vůči jiným zemím máme pocity méněcennosti, jsme ignorantní, pohodlní a líní, sobečtí a nepořádní, ale také pacifističtí a klademe důraz na kulturu. Závěrem lze říci, že studenti jsou na svou zemi poměrně hrdí, hůře jsme na tom podle nich jako národ.

6.4 Dílčí závěr aktivity č. 4

Aktivita, ve které byla prvně využita práce ve skupině, což značná část studentů, přivítala (viz příloha PIVA). Se sestavením a domluvou i díky nové znalosti metody brainstormingu neměli studenti problémy. Zadání úkolu bylo zdánlivě stejné, přesto se zásadně lišilo. I tak na seznamech obou skupin vyskytly takřka stejné věci, proto jsem se studentů zeptal na zadání, potvrdily ovšem, že vědí o odlišnosti zadání. Proto jsem nechal skupiny, aby si zadání i se seznamy věcí prohodily a dopsaly své nápady, či ty původní vyškrtly (viz příloha PIVB). Poté se strhla větší diskuze k seznamům, víceméně se ale v seznamu věcí, které měly charakterizovat naši zemi, se objevovaly stereotypní věci jako pivo, sportovní úspěchy atd. U skupiny se seznamem věcí, sestávající z hodnot naší země, se objevilo překvapivě také pivo, ale také vynálezy, filmy či český jazyk.

6.5 Dílčí závěr aktivity č. 5

Aktivita se odehrávala ve skupinách po čtyřech. Studenti si většinou práci rozdělili, někdo kreslil, někdo dával instrukce co kreslit, vše se diskutovalo. Na uměleckém ztvárnění ani tak nezáleželo, jako spíše na prezentaci. Jako typický občan 21. století se objevil muž i žena, většinou podle toho, které pohlaví převládalo ve skupinkách. Většina skupinek své občany charakterizovala jako občany dneška, tedy využívající technologie nejčastěji mobilní telefony, žijící v New Yorku, mající domácí zvíře, nejčastěji psa, oblékající se do módních značek, převážně značka Nike, a téměř žádná skupina nezapomněla na obrázku nějak znázornit logo firmy McDonald (viz příloha PV). Převážně studenti prezentovali typického občana 21. století jako sebe sami či svého vrstevníka. Při představení občana za padesát let, použily skupiny spíše negativní popis, tedy že to bude například ekologický aktivista žijící ve znečištěných městech, ale také že to bude islámský fundamentalista či člověk nevycházející ven, závislý na počítačích a technice (viz příloha PV). Právě černé vidění své budoucnosti mě celkem překvapilo a taky dopad a důležitost nadnárodních společností a značek. Následující diskuze zástupců skupinek, na otázky týkající se občana 21. století a za 50 let se trochu protáhla, jelikož nebylo samozřejmě snadné přesvědčit zbývajících členy diskuze, např. zda bude občanem budoucnosti muž nebo žena, zvláště-li tvořili zástupce skupinek muži i ženy. Studenti si mohli alespoň vyzkoušet argumentaci a formulaci svých myšlenek a názorů. A zároveň byly vidět vlivy ovlivňující identitu studentů.

6.6 Dílčí závěr aktivity č. 6

Aktivita, která vyvolala nejvíce emocí a názorů. Opět se pracovalo ve skupinách. S domluvou, seřazením a zapsáním výroků na osu, na tabuli skupiny problém neměly. Co mě překvapilo, bylo umístění některých výroků na osu. Například hned s prvním výrokem, tedy zákazem nošení šátků muslimkám na francouzských školách, shodně všechny skupiny téměř absolutně souhlasily. Na můj dotaz a argumenty vztahující se k toleranci a vnímáním tradic cizích kultur, se studenti rozdělili na dva tábory. První, radikálnější obhajoval svůj názor a postoj argumenty, že by se cizinci měli přizpůsobovat zvykům a tradicím zemím ve kterých žijí, případně ve kterých jsou hosty. Druhý naopak byl tolerantnější, s tím, že každý příslušník cizí kultury má právo udržovat své zvyky a tradice. Je otázka, jak hluboce se do této diskuze projevil obraz náboženství, islámu a události posledních let a jejich prezentace médií. Aktivita tak splnila svůj účel na sto procent. Skupina se totiž také podle dalšího za-

dání rozdělila na skupinu vyznávající etnocentrismus a skupinu s názory shodujícími se s teorií kulturního relativismu. Přiřadit výroky k oběma pojetím již pro studenty nebyl problém. Přesto, že problém s názory na určité výroky, i když byly dokonce řešeny po skončení kurzu, nebyl vyřešen. Dílčí cíle byly splněny.

6.7 Dílčí závěr aktivity č. 7

Aktivita odehrávající se opět ve skupině. Podle mého názoru i názoru studentů je práce ve skupině prospěšnější, jelikož má každý šanci se projevit a říci svůj názor. Studentům byly nejprve stručně představeny jednotlivé koncepce a poté si mohli vybrat. Největší zájem byl o scénář globální společnosti, možná i proto, že poskytuje nejširší možnosti jejího popisu v zadaných oblastech. Potěšující bylo, že skupiny při popisu vývoje jednotlivých oblastí dle zadaných scénářů využily nabitě vědomosti z předešlých aktivit. Skupiny se podle mě velmi dobře vypořádaly se zadáním a popisy jednotlivých oblastí, a myslím, že se v podstatě shodovaly s vědeckými předpověďmi daných scénářů (viz příloha VIIB). Při debatě o daných oblastech, tedy politice, kultuře, náboženství atd. měly samozřejmě možnost skupiny mezi sebou diskutovat či navzájem se dotazovat. Při této činnosti byli studenti i v jiných aktivitách většinou pasivní. Část studentů byla spíše pasivnější i při pokračování aktivity, kdy měli za úkol získat a zlákat pro svůj scénář vývoje společnosti a svou skupinu co nejvíce lidí z ostatních skupin. Část studentů se k tomuto úkolu postavila aktivně a chodili, argumentovali a přesvědčovali ostatní členy skupiny. Naopak část studentů seděla a čekala, až za nimi někdo přijde. Nejvíce členů získala skupina s globálním scénářem, zřejmě proto, že tento scénář opravdu poskytuje nejvíce možností a příležitostí.

6.8 Dílčí závěr aktivity č. 8

Poslední aktivita byla pro mě zároveň aktivitou kontrolní. S metodou slovní asociace nebylo třeba studenty nijak seznamovat, jelikož se jedná o metodu známou a často používanou. Prostřednictvím této aktivity lze porovnat, co ve studentech asociují jednotlivá slova, dále možnost porovnat rozdílnost myšlení studentů a také je možnost vidět vliv kurzu. Například u slova Coca-Cola citovala studentka část reklamy, která v současnosti běží v televizi, čímž můžeme vidět značný vliv reklamy a médií. Při slově identita většina jmenovala slovo já či vlastní osoba. Většina slov se více či méně shodovala. Potěšilo mě, že

vliv kurzu byl vidět například ve slově globalizace, kde studenty napadlo kromě různých definic, také zničení identity, kurz či dokonce má osoba.

6.9 Sebereflexe a hodnocení studentů

Domácím úkolem všech účastníků kurzu bylo napsat na skončenou hodinu sebereflexi, tedy hodnocení, co se účastníkům líbilo, co se jim nelíbilo, co by změnili, co je zaujalo nebo naopak nenadchlo. Sebereflexe jsou důležitou částí kurzu jak pro účastníky, tím že jim pomůžou utřídit myšlenky a prožité aktivity, tak hlavně pro lektora kurzu, jelikož poskytnou důležité informace pro příští hodiny i budoucí vedení kurzu.

Na ukázkou přikládám přepisy náhodně vybraných přepisů sebereflexí účastníků kurzu.

Pondělní seminář probíhal podobně jako ten minulý, v duchu komunikace mezi žáky a vyjadřování vlastních názorů. V první části hodiny, kdy jsme kreslili člověka 21. století dnes a za padesát let, jsem se velice bavila, netradiční způsob vyjádření toho, co si myslíme, bavil podle mého názoru celou třídu. Zejména potom prezentace před třídou byla zajímavá a místy i vtipná. Mnohem více mě zaujala komunikace mezi zástupci skupinek, kteří řešili, zda by měl být člověk dnešního světa spíše muž nebo žena. Rozpoutala se velká debata, do které se zapojili úplně všichni, a opět došlo k menšímu střetu, což bych řekla, je účelem tohoto typu veřejného mínění. Mrzelo mě, že jsme nedokončili poslední fázi o globálních problémech, protože jsem byla hodně překvapená našimi rozdílnými názory na určité věci. O hodně problémech jsem po hodině mluvila se spolužáky, což nás dovedlo opět k výměně názorů například na téma ženská obřízka nebo pracující nezletilí, toto беру jako největší přínos hodiny, protože vidím, že nás problematika globalizace zaujala natolik, že se stává tématem naší konverzace i mimo vyučování. Hodina se mi opět velice líbila. (žena, 18 let)

Minulá hodina byla mnohem zajímavější a také mnohem aktivnější, z naší strany, než ta předešlá. Celkem mě i na konci mrzelo, že nám čas utekl tak rychle. Jediné co mi vadilo, byla vyhraněná situace ke konci hodiny. Kdy měl každý zástupce jedné skupiny obhajovat svůj názor. V této části se mi nelíbila atmosféra, která byla napjatá a bylo vidět, jak jednotlivci nechtějí přistoupit na kompromis. To je snad jediné co mi vadilo. (muž, 18 let)

Další zajímavá hodina, ve které jsme si mohli vyzkoušet, jak mezi sebou dokážeme navzájem komunikovat a jestli se argumenty dokážeme přesvědčit. K této činnosti se vzhledem k velkému počtu seminárníků normálně nedostáváme, takže jsem za to rozhodně vděčná. Jinak bych řekla, že pokyny k práci byly podávány velmi jasně, nebyly komunikační problémy a ohledně rozebíraného problému jsme se opět dozvěděli něco nového. (žena, 18let)

Hodina mi přišla velice zajímavá, můžu říct, že nás to jako seminář velice obohatilo, jak jednotlivce tak skupinu. Poprvé jsme se spolužáky komunikovali na určité téma a dokonce jsme se dostali i do menšího konfliktu, což bylo podle mého názoru velice přínosné. Bylo skvělé pozorovat, jak se naše názory rozcházejí a v čem se podobají...Baví mě i téma globalizace, protože bych řekla, že je velice aktuální a dotýká se nás všech, myslím si, že jako mladí lidé k němu máme hodně co říct a zároveň máme možnost vyjádřit svůj názor, čímž můžeme něco málo změnit a také zjistit názory ostatních našich vrstevníků. Osobně mám z toho stylu vedení hodiny dobrý pocit a těším se na příští... (žena, 18 let)

Poslední 3 hodiny semináře SP v duchu globální identity byly pro moje obzory přínosem. I když jsem byl po první hodině trochu skeptický, což bych teda přisoudil jednoznačně mojí xenofobii. Druhá hodina, kterou jsme pojali více diskuzně, mě ale skutečně nadchla. Jednak jsem nevěřil, jak rozdílné je pojetí tolerance a globální identity mé a mých spolužáků. Opravdu bych uvítal víc takovéto práce. Asi by mě bez toho nenapadlo, za jak zpátečnické považují zakázat nošení šátků ve francouzských školách. A ruku v ruce s tím mě překvapilo, s jakým pozitivním ohlasem se to setká ve třídě. Stejně tak jsem čekal, že představa modelového člověka dnes a za nějaký čas bude trochu různorodější a ne vesměs jen vidina zničeného světa. Každopádně myslím, že se naše práce posunula někam jinam tím, že jsme se rozdělili na menší skupiny... je to jednoduše snazší, vždycky. Už to není 1 názor proti 30, ale 1 proti 5 ve vlastní skupině a potom opět 1 proti 5 v celé třídě. V každém případě jsem rád, že jsem měl možnost tyto hodiny absolvovat. Může to na mě mít větší vliv než si dnes myslím. (muž, 18let)

Hodina se mi i tentokrát velice líbila. Zpočátku jsme konzultovali závěr minulé hodiny, kdy jsme řešili globální problémy, srovnávali jsme názory všech tří skupin, které jsme vytvořili pro danou aktivitu. Zjistili jsme, že se ke globalizaci stavíme mnohem skeptičtěji, než by mládež možná měla. V druhé části hodiny jsme každá skupina dostala zadání, na kterém jsme měli vymyslet, jak budou vypadat jednotlivé sféry určitého státního zřízení.

Řešili jsme jak politiku, tak média, kulturu nebo také životní styl. Dobrali jsme se zajímavých závěrů, které jsme poté konzultovali i s ostatními skupinami. Tato aktivita byla velice zajímavá a kreativní a myslím si, že většinu naší skupiny i bavila. Jako poslední jsme měli psát první slovo, které nás napadne k diktovanému zadání. Docela by mě zajímalo, co psali ostatní spolužáci, ale to už se nejspíš nedozvíme, protože dotazník byl anonymní. Jsem ráda, že jsme podstoupili jako seminář tento druh veřejného šetření. Bylo velice zajímavé vidět, jak se taková práce tvoří. (žena, 18let)

6.10 Rozhovory

Rozhovory probíhaly po posledním bloku kurzu a jejich hlavním cílem bylo zjistit názory na globalizaci a odpovědi na otázky, jež sebou globalizace klade. Rozhovor byl strukturovaný a otázky byly převzaty ze sborníku Globalizace (viz příloha PIX). Studenti v odpovědích mohli uplatnit vědomosti nabitě během kurzu, ale i vyslovit svůj vlastní názor. Na ukázkou přikládám přepisy dvou vybraných rozhovorů.

Na otázky odpovídal muž, 18 let:

Re: Koho globalizace zvýhodňuje a koho naopak marginalizuje?

Globalizace zvýhodňuje nadnárodní podniky a lidi, kteří chtějí mít při nákupu větší výběr. Znevýhodňuje ty, kteří byli zvyklí nakupovat v nějakém oblíbeném obchodě, který ale pod tíhou konkurence zkrachoval.

Re: Koho zařazuje a koho vylučuje? Jak fungují mechanismy sociálního vyloučení v procesu globalizace?

Na tuto otázku bohužel neumím odpovědět.

Re: Co dělá globalizace s individuální a národní identitou?

Globalizace může mít na národní identitu možná trochu negativní vliv. Může se kvůli ní zapomínat na tradice... Individuální identitu může ovlivnit tak, že jedinci poskytnou širší spektrum názorů, takže ve výsledku má jedinec větší přehled. Může ale vidět také více negativních příkladů...

Re: Co nám globalizace nabízí a co nám bere? Čeho se musíme vzdát, chceme-li se plnohodnotně zapojit do globalizačních trendů?

Globalizace nám nabízí širší sortiment zboží, podporuje konkurenci. Čeho bychom se měli vzdát to nevím... já nemám pocit, že bych se něčeho vzdal. Je tu tak maximálně riziko, že tradiční české podniky zkrachují pod tíhou konkurence, ale to je přirozené.

Re: Jak globalizace změnila a mění chod „velkých dějin“ a jak ovlivňuje lidské biografie a konkrétní životy?

Konkrétní příklad mi předložil jeden z vyučujících. Jeho děda měl malou manufakturu na boty, ale s příchodem Bati zkrachoval.

Re: Víme vlivem globalizačních procesů o světě více, nebo méně? Je naše vědění o sobě samých bohatší tím, že víme více o jiných?

Narážíte na to, že víme více o ostatních než o sobě. Něco na tom možná je, ale myslím, že od ostatních se můžeme učit a poznatky využít pro svůj osobní rozvoj.

Re: Je svět, v němž žijeme, „reálným světem“ každodenních zkušeností, nebo je spíše světem konstruovaným masmediálními obrazy?

Svět je takový jaký si ho uděláme. Můžeme žít jen tím, že Persil je ten nejlepší prací prášek. Já čerpám z osobních zkušeností, i když nepopírám, že reklama mě ovlivňuje. Kvalitní reklama v podvědomí ovlivní každého.

Re: Jestliže je náš svět aspoň ze značné části „konstruovaným světem“, kdo je oním konstruktérem? My sami, nebo mediální magnáti? Nebo ještě někdo úplně jiný a zcela anonymní?

Nemyslím, že by svět utvářeli pouze mediální magnáti, i když určitě mají velký vliv. Podávají nám informace, prostřednictvím seriálů ukazují určité životní modely. Ale stejně je nakonec na každém člověku jak s těmito podněty naloží. Já například sleduji Ordinaci v růžové zahradě a Doktora House. Neřídím podle toho ale svůj život, celý den mám hlavu plnou starostí, a proto chci alespoň večer vypnout a dívat se na něco, u čeho nemusím přemýšlet.

Re: Jestliže globalizace vede nutně k růstu objemu sociálních kontaktů mezi lidmi různých kultur, vede to k jejich sblížení, nebo spíše k růstu vzájemných resentimentů?

Myslím, že globalizace vede pouze ke zpřístupnění kontaktů. Konflikty byly dříve, jsou teď a budou trvat i nadále. Lidé různých kultur se střetávají více a samozřejmě, že to může vzbuzovat nové konflikty, ale na druhou stranu to může přinést nové poznatky.

Re: Jaká je povaha moci v globalizovaném světě? Je koncentrovaná nebo disperzní, je viditelná, nebo anonymní?

Moc podle mě až do těchto dní ležela v rukou USA , což se ale vlivem protikrizových balíčků může změnit, nebo leží v rukou anonymních hráčů - majitelů velkých korporací atd... Ale je těžké to říci s jistotou, pokud předpokládáme, že jsou anonymní.

Re: Kdo a proč globalizaci glorifikuje jako jedinou správnou cestu? Kdo a proč globalizaci demonizuje jako nutnou cestu do pekel?

Globalizaci glorifikují lidé, kteří na ní profitují a demonizují ji ti, kteří na ní trápí. Velká nadnárodní korporace bude globalizace těžko zavrhnout, kdežto drobný podnikatel, kterého zahraniční konkurence potopí, bude rozhodně silným odpůrcem tohoto fenoménu.

Na otázky odpovídala žena, 18 let:

Re: Koho globalizace zvýhodňuje a koho naopak marginalizuje?

Globalizace zvýhodňuje hlavně trh a jeho účastníky. Vše je dostupnější a levnější, není třeba konkurence v kvalitě výrobku, ale spíše v jeho propagaci, což dodává nové pracovní obory. Znevýhodňuje malé obchodníky nebo podnikatele, kteří se snaží prosadit se se „svým“ výrobkem.

Re: Koho zařazuje a koho vylučuje? Jak fungují mechanismy sociálního vyloučení v procesu globalizace?

Navazuji na předešlou otázku. Pokud jedinec není dostatečně silný a sebevědomý a má jiný názor, který si neumí před svými globalizovanými jedinci obhájit, může být ze společnosti vyloučen. Nemyslím, že by za to však mohla globalizace.

Re: Co dělá globalizace s individuální a národní identitou?

Pokud je kultura dost silná a národ dostatečně hrdý, pak nic, nebo mu dokonce může pomoci. Je ovšem pravdou, že v naší zemi díky historickým předpokladům naše tradice a identitu pohlcuje.

Re: Co nám globalizace nabízí a co nám bere? Čeho se musíme vzdát, chceme-li se plnohodnotně zapojit do globalizačních trendů?

Dává nám nový obzor, nové věci, které můžeme mít stejné s tisíce jinými lidmi na světě, z toho vyplývá, že nám bere identitu a osobitost. Je zřejmé, že se musíme tedy vzdát svých zvyků, výrobků, tradic, víry ...

Re: Jak globalizace změnila a mění chod „velkých dějin“ a jak ovlivňuje lidské biografie a konkrétní životy?

V tempu dnešní doby, také díky globalizaci je život jednoho člověka zanedbatelný. Globálně nikoho nezajímá. Samozřejmě, že je vidět, díky své rodině ... ale pokud jsme jen obyčejným člověkem, náš život je globalizací zastíněn.

Re: Víme vlivem globalizačních procesů o světě více, nebo méně? Je naše vědění o sobě samých bohatší tím, že víme více o jiných?

Nemyslím si. K vědění o sobě mi vědění o jiných pomoci nemůže. Může to být průvodní vodítko k tomu, abych vědění o sobě našel, ale nemůže mi ho poskytnout. Naopak mě může v této složité cestě zmlást. O světě víme více i méně. Neumím to popsat, ale čím více je informací a zdrojů vědění na světě, tím méně toho víme, protože naše paměť není schopna toto všechno pojmout. Dříve měli lidé méně informací, a tak toho přímou úměrou věděli více, protože měli stejně vzdělání jako my.

Re: Je svět, v němž žijeme, „reálným světem“ každodenních zkušeností, nebo je spíše světem konstruovaným masmediálními obrazy?

To si musí každý zhodnotit sám za sebe. Každý mezi tím proplouvá a někdo je více nakloněn na tu či onu stranu.

Re: Jestliže je náš svět aspoň ze značné části „konstruovaným světem“, kdo je oním konstruktérem? My sami, nebo mediální magnáti? Nebo ještě někdo úplně jiný a zcela anonymní?

Lidé, ať už sami o sobě nebo prostřednictvím volených zástupců.

Re: Jestliže globalizace vede nutně k růstu objemu sociálních kontaktů mezi lidmi různých kultur, vede to k jejich sblížení, nebo spíše k růstu vzájemných resentimentů?

Asi budu naivní, ale stále doufám, že k jejich sblížení a většímu pochopení jiných kultur.

Re: Jaká je povaha moci v globalizovaném světě? Je koncentrovaná nebo disperzní, je viditelná, nebo anonymní?

Moc je relativní pojem. Je vším, ale hlavně je zrádná. Dokonale a věrně můžeme posoudit jen moc, kterou máme sami v sobě.

Re: Kdo a proč globalizaci glorifikuje jako jedinou správnou cestu? Kdo a proč globalizaci demonizuje jako nutnou cestu do pekel?

Protagonisté globalizace jsou lidé, kteří jejím mechanismům alespoň trochu důvěřují a znají je. Jsou to lidé, kteří se díky globalizaci mohou uplatnit na trhu a seberealizovat se nebo ji využít ke svým záměrům. Naopak lidé, kteří o ní nic neví nebo ji zatracují jsou lidé, kteří se jí buď bojí, nebo ji zavrhnou kvůli jejím praktikám a postupům. Ani jeden extrém není nikdy dobrý. Je třeba najít nějakou střední cestu a s globalizací se smířit, jelikož už je součástí našeho každodenního života.

ZÁVĚR

V závěru bych se chtěl pokusit o shrnutí celé práce a pokusil bych se odpovědět na dílčí cíle výzkumu, které jsem si stanovil. Předně bych chtěl podotknout, že sběr informací a dat, jak pro teoretickou část, tak i pro tvorbu pedagogického výzkumu, byl hodně složitý a obtížný. Přece jenom téma globalizace je poměrně nové, i když v současnosti stále více diskutované, tak mnoho dokumentů a literatury není k dispozici. Jejich množství se bude, ale určitě zvyšovat. Pojem identita je nejčastěji zmiňován v oblasti psychologie a sociologie. Literatura, ve které by autoři tyhle dva pojmy spojovali, snad ani neexistuje. Volba tématu mé práce, byla pro mě tedy výzvou.

„Měřit“ vliv globalizace je nemožné, jelikož neexistují znaky, orientační body či určitá měřítko, ze kterých můžeme usoudit, že právě globalizace a její aspekty jsou původcem případných důsledků a výsledků. Proto jsem se snažil, spíše než o objektivní popis fenoménu, popsat jak je daný jev vnímán a prožíván lidmi, tedy mládeží, kteří se jej účastní. Jako metodu výzkumu jsem zvolil kvalitativní experiment a vytvořil jsem kurz Global Identity, jež je tvořen aktivitou vycházející z koncepce globální výchovy. Prostřednictvím aktivit kurzu, zaměřených na určité témata týkající se identity národní, kulturní a osobní v kontextu globalizace, jsem se snažil sesbírat co nejvíce informací a dat, zaznamenávajících názory, myšlenky a vědomosti účastníků kurzu.

Dnešní mládež plně využívá možnosti a příležitosti, jež jim globalizace poskytuje. Většina účastníků kurzu globalizaci nevnímá jako ohrožení, ani jako jednoznačný přínos. Fenomén globalizace berou jako přirozenou věc, s kterou je možné naučit se žít. Většinou proces globalizace vnímají z ekonomického hlediska. Ano, za vším je potřeba vidět peníze. Z výsledků výzkumu jsem nabyl pocitu, že dnešní mládež se pasovala do role pasivního diváka. Tedy: „Globalizace tu je, přináší kladné i záporné věci, má na mě jistý vliv, ale to je asi tak vše. Nic víc s tím stejně udělat nemůžu.“

Ohledně vlastní identity je mládež stále schopná určit svou roli ve společnosti a charakterizovat aspekty, vyznačující jejich osobní a sociální identitu. Což je podle mě rozhodně pozitivní zjištění. Je to možná způsobeno i tím, že přece jenom dvacet let, ve kterých máme možnost pociťovat přítomnost a vliv globalizace, je přeci jenom krátká doba. A určitou roli zde hrají také rodiče, kteří sami vyrůstali ještě v bipolárním rozdělení světa.

Národní identitu a hodnoty ji charakterizující, vnímá mládež podle mě poněkud stereotypně. Určitý pocit vlastenectví je přítomen, ale jen při různých příležitostech, jako je třeba sportovní úspěch. Zdá se mi, že pořád vzhlížíme s obdivem k západním zahraničním zemím. Zajímavé je jistě to, že pokud jsme v České republice, je „češství“ vnímáno spíše negativně, možná proto, že jsme konfrontováni s ostatními, naopak pokud jsme v zahraničí, hájíme „češství“, jelikož jsme konfrontováni sami se sebou.

Za jednoznačně největší překvapení výzkumu bych označil vztah mládeže k lidem s odlišnou kulturní identitou. Vzhledem k otevřenosti současného světa, jeho multikulturalismu a příležitostem, které poskytuje, mě překvapilo konzervativní, v některých případech až xenofóbní vnímání jiných kultur. Možná je to pozitivní informace směrem k zachování kulturní, národní identity a tradic. Vzniká tak paradoxní situace, kdy mladí lidé vzhlížejí ke kulturám jim blízkým a jsou schopni tolerovat a přijímat např. americkou kulturu, ale odlišné kultury, pocházející většinou ze třetího světa a jejich tradice, odsuzují. Možná je to způsobeno negativní vyobrazením těchto kultur v médiích a událostmi poslední doby, nebo působením stereotypů a zastaralých názorů. I tak bych takové názory u mládeže nečekal. Paradoxně tak globalizace působí proti sobě.

V oblasti hlavních aspektů globalizace působících na identitu dominují média a informační technologie. Popravdě, kdo by si rád nevyzkoušel, být na chvíli někým jiným, pokud by tu možnost měl. Dnes tuhle možnost máme, a taky ji využíváme. Mladí lidé jsou toho názoru, že v dnešní době stále technologie a věda slouží člověku, a tak za tím nelze pozorovat nějaký větší vliv. Je možné, že s postupem času se vše obrátí a člověk bude „sloužit“ technice, to si však zatím nepřipouští. Míní, že pouze člověk je tím, kdo určuje svou identitu.

Média jsou vnímána jako aspekt globalizace, který má velký vliv na identitu. I zde převládá mezi studenty názor, že míra do jaké se nechají ovlivnit médii je dána inteligencí člověka a rozhodnutím, zda budu pouhým konzumentem, nebo nechám média řídit svůj život. Přesto, že studenti jsou názoru, že svůj život je člověk schopen si řídit sám, vývoj společnosti v budoucnu viděli negativně a skepticky, i když právě oni budou ti, kdo budou moci vývoj své budoucnosti ovlivnit a řídit sami. Možná je to dáno celkovou skepsí ve společnosti a katastrofálními předpověďmi, které opět vydatně podporují média. Nakonec je tedy možno říct, že globalizace má částečný vliv na identitu a že se globalizace pomalu stává součástí identity mládeže, ne však součástí zcela zásadní.

Výzkum plní i sekundární roli, a to v podobě již zmiňovaného kurzu Global identity, který je založen na koncepci globální výchovy. Obsahuje tak netradiční výukové metody a postupy, které byly ze strany účastníků kurzu, dle jejich výpovědí v sebereflexích, vítanou změnou. Přínos výzkumu tkví především ve zmapování neznámého tématu. Doufám, že pomůže budoucím výzkumníkům a zájemcům o téma identita a globalizace.

Metody a postupy uvedené v kurzu mohou posloužit lektorům různých kurzů, zaměřených na různá témata. Kurz může být využit ve školských zařízeních či volnočasových institucích. Výsledky výzkumu mohou pomoci při identifikaci negativních vlivů působících na identitu mládeže, pomohou odhalit vzory a skupiny, s nimiž se identifikují. Výsledky i metody mohou být využity ve školních předmětech jako je globální výchova, sociologie, psychologie, občanská výchova, stát a právo apod.

V dohledné době i vlivem právě probíhající finanční krize nemusí být výsledky výzkumu platné, jelikož globalizace je jev dynamický a vše kolem sebe neustále mění. Je to daň za možnosti a příležitosti, jež nám doba, ve které žijeme, přináší.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BECK, U. *Co je to globalizace?* 1. vydání. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2007. ISBN 978-80-7325-123-9
- [2] BAUMAN, Z. *Globalizace: Důsledky pro člověka.* 1. vydání. Praha: Mladá fronta, 1999. ISBN 80-204-0817-7
- [3] EHL, M. *Globalizace pro a proti.* 1. vydání. Praha: Academia, 2001. ISBN 80-200-0897-7
- [4] GEIST, B. *Sociologický slovník.* 1. vydání. Praha: Victoria Publishing, 1992. ISBN 80-85605-28-7
- [5] GIDDENS, A. *Důsledky modernity.* 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. ISBN 80-86429-15-6
- [6] GIDDENS, A. *Unikající svět.* 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-91-5
- [7] HOFFMAN, G. *Třetí tisíciletí.* 1. vydání. Praha: Encyklopedický dům, 2000. ISBN 80-86044-15-7
- [8] HALÍK, T. *Globalizace a náboženství.* In MEZŘICKÝ, V.(ed.). *Globalizace.* 1. vydání. Praha :Portál, 2003. s. 133-146. ISBN 80-7178-748-5
- [9] HORKÁ, H. *Výchova pro 21. století.* 2. vydání. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-85-0
- [10] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu.* 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4
- [11] KELLER, J. *Teorie modernizace.* 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. ISBN 978-80-86429-66-3
- [12] KRAUS, A. *Hlediska polské identity během vstupu do evropské unie.* In SEEBAUER, R., HELUS, Z., KOLIADIS, E.(ed.). *Od identit v Evropě k evropským identitám.* 1. vydání. Brno : Paido, 2004. s. 171-197. ISBN 80-7315-089-1.
- [13] LÖDÉN, H. *Aspekty švédské identity.* In SEEBAUER, R., HELUS, Z., KOLIADIS, E.(ed.). *Od identit v Evropě k evropským identitám.* 1. vydání.

- Brno : Paido, 2004. s. 197-217. ISBN 80-7315-089-1
- [14] MUCHA, I. *Antropologický rozměr globalizace*. In MEZŘICKÝ, V. (ed.). *Globalizace*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. s. 115-133. ISBN 80-7178-748-5
- [15] MÜLLER, K.B. *Evropa a občanská společnost*. 1. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-84-7
- [16] PALEČEK, M. *Kulturní identita a její ohroženost*. 1. vydání. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-580-0
- [17] PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1998. ISBN 80-7184-569-8
- [18] PETRUSEK, M. Sociální souvislosti globalizace. In MEZŘICKÝ, V.(ed.). *Globalizace*. 1. vydání. Praha : Portál, 2003. s. 93-115. ISBN 80-7178-748-5.
- [19] PIKE, G., SELBY, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu 1*. 1. vydání. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-370-2
- [20] SCRUTON, R. *Západ a ti druzí*. 1. vydání. Brno: Barrister and Principal, 2007. ISBN 978-80-7364-042-2
- [21] SEEBAUER, R. *Obecné úvodní poznámky k pojmu identita*. In SEEBAUER, R., HELUS, Z., KOLIADIS, E.(ed.). *Od identit v Evropě k evropským identitám*. 1. vyd. Brno : Paido, 2004. s. 7-15. ISBN 80-7315-089-1
- [22] *Atuka* [online]. 2004 [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.atuka.org/index.php/article/view/41/1/17/>>.
- [23] *CzechKid* [online]. 2004 [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.czechkid.cz/si1120.html>>.
- [24] *Sdružení Lípa* [online]. 2002 [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.lipa.cz/zapis14glo.htm>>.
- [25] *Varianty* [online]. 2008 [cit. 2009-05-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.varianty.cz/new/index.php?id=17>>.

SEZNAM PŘÍLOH

PI	Úvodní dotazník
PII	Brainstorming (www.varianty.cz)
PIIA	Fotodokumentace k aktivitě č. 2: Brainstorming
PIII	Národní hrdost a identifikace (Seebauer, 2004, s. 28)
PIIIA	Profil polarity (Seebauer, 2004, s.30)
PIV	Země v časové konzervě (www.varianty.cz)
PIVA	Fotodokumentace k aktivitě č. 4: Země v časové konzervě
PIVB	Seznamy vypracované studenty k aktivitě č. 4: Země v časové konzervě
PV	Modelová ukázka výtvarných ztvárnění k aktivitě č. 5
PVI	Jiný kraj, jiný mrav (www.varianty.cz)
PVII	Scénáře vývoje společnosti podle Rosenaua (In Ehl, 2001, s. 176)
PVIIA	Formulář k aktivitě Scénáře vývoje společnosti
PVIIB	Modelová ukázka vyplněného formuláře aktivity Scénáře vývoje společnosti
PVIII	Slovní asociace
PIX	Otázky rozhovoru (Petrušek, 2003, s. 109)

PŘÍLOHA P I: ÚVODNÍ DOTAZNÍK

1. Setkali jste se s pojmem globální výchova? Pokud ano, uveďte kdy, při jaké příležitosti a v jakém rozsahu.
2. Setkali jste se s pojmem multikulturní výchova? Pokud ano, uveďte kdy, při jaké příležitosti a v jakém rozsahu.
3. Označte jako ve škole své vědomosti o globalizaci (číslly 1 – 5).
4. Zamyslete se nad tím „Kdo jste“, co vás napadne nejdříve? Pokuste se to vyjádřit minimálně pěti výrazy.
5. Napište, ve kterém vyučovacím předmětu se nejvíce dozvíte o globalizaci a globálních problémech?

PŘÍLOHA P II: BRAINSTORMING

ZDROJ: (WWW.VARIANTY.CZ)

Stručná anotace

Metoda týmového řešení problému – popis metody a návrhy témat, které je možné zpracovávat pomocí brainstormingu.

Potřebný čas

min 10 min

Velikost skupiny

4 a více

Potřeby, pomůcky...

- tabule či archy balicího papíru, fixy

Cíle

- rozvoj týmové spolupráce, kooperativních dovedností a postojů
- řešení problému, řešení konfliktů a nesnází
- rozvoj soutěživosti a společné odbourání stereotypních postupů
- vytváření skupiny, vzájemný respekt
- další cíle závisí na volbě tématu

Popis, postup...

Toto je jedna z možností, jak využít metodu brainstormingu.

Brainstorming - volně přeloženo jako „myšlenková smršť“.

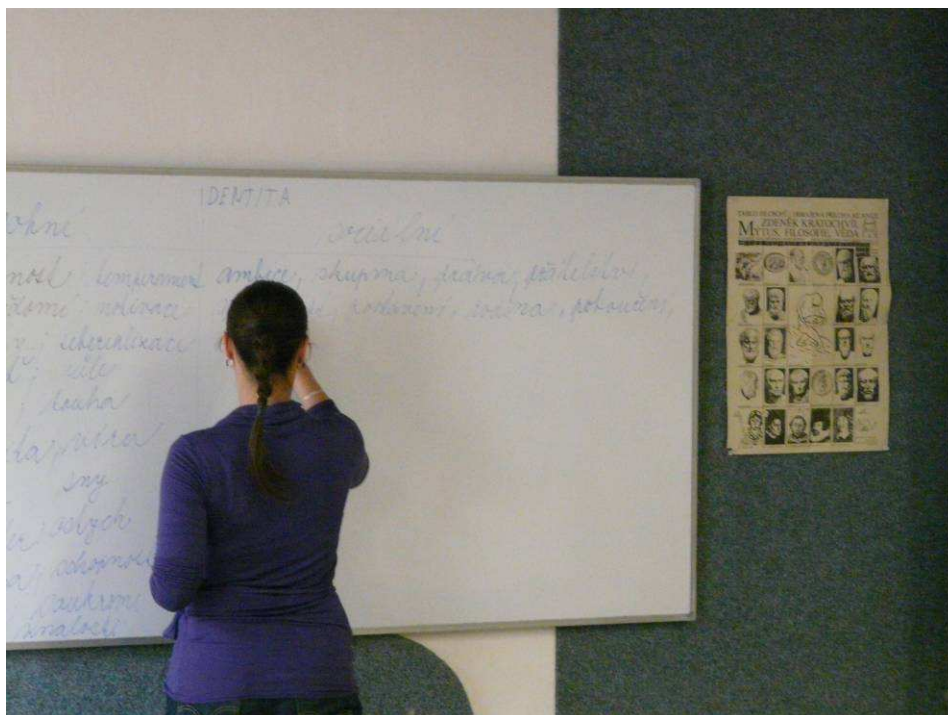
Brainstorming je metodou týmového řešení problému. K jejímu uplatnění se sestaví řešitelský tým. Ten se skládá ze zhruba 4 -12 řešitelů, rovnoměrně by měli být zastoupeni odborníci i laici, ženy a muži, lidé s různým vzděláním, z různých sociokulturních skupin. Čím je pestřejší tým, tím je větší naděje na úspěšnost brainstorm. sezení. Při brainstormingu jsou si všichni řešitelé naprosto rovni, sezení by mělo připomínat přátelské posezení. Tým vede moderátor a jeho asistent, který má úlohu zapisovatele.

Na začátku sezení je přesně a jasně formulovaná otázka a cíl k jakému je třeba se dobrat. Poté účastníci produkují co největší počet možných řešení, které zapisovatel ihned viditelně zaznamenává – buď na tabuli, nebo tlustým fixem na velký arch balicího papíru. Moderátor řídí průběh a snaží se tým vyprovokovat k co největší aktivitě.

Na brainstormingovém sezení je zakázáno jakkoliv kritizovat vyřčené nápady, je zakázáno zůstat v pasivitě. Žádný nápad, ani ten nejdivočejší a nejiracionálnější není tabu. Během sezení není dovoleno hodnotit nápady, cílem je jejich kvantita. Toto sezení by mělo trvat 30 – 40 minut, maximálně 1 hodinu. Po dvou až třech dnech by mělo následovat navazující sezení, které by vycházelo z již připraveného velkého množství alternativních řešení a kde by bylo provedeno jejich hodnocení. Nejlépe tak, že ke každé alternativě vyslovíme jejich klady a zápory.

Výhodou brainstormingu je přenos nadšení na všechny účastníky, vyvolání soutěživosti a odbourání stereotypních postupů.

PŘÍLOHA PIIA: FOTODOKUMENTACE K AKTIVITĚ Č. 2: BRAINSTORMING

PŘÍLOHA P III: NÁRODNÍ HRDOST A IDENTIFIKACE (SEEBAUER, 2004, S. 28)

V seznamu 12 možností udělte přiřazením čísel 1, 2, 3 tři místa.

Na co jste ve své zemi obzvlášť hrdý/á?

1 kvalita výrobků

2 výkony ekonomiky

3 sociální síť

4 historické úspěchy

5 politický řád/ ústava

6 úroveň ochrany životního prostředí

7 móda

8 popová hudba

9 filmy a produkce televize

10 krásná krajina

11 literatura a divadlo

12 sportovní úspěchy

13 nevím

PŘÍLOHA P IIIA: PROFIL POLARITY (SEEBAUER, 2004, S. 30)

Označte křížkem tu vlastnost, v pravém nebo levém sloupci, o které si myslíte, že vystihuje zemi, ve které žijete:

Moderní	zaostalá
Cool	nudná
Země, na kterou jsem hrdý/á	země, za kterou se stydím
Úspěšná	neúspěšná
Bohatá	chudá
U sousedních zemí oblíbená	u sousedních zemí neoblíbená
K lidem z jiných zemí jsme přívětiví	k lidem z jiných zemí jsme nepřívětiví
Jsme sebevědomí	jsme málo sebevědomí
Jsme arogantní vůči jiným zemím	vůči jiným zemím máme pocity méněcennosti
Jsme inteligentní	jsme ignorantní
Jsme pracovití, pilní	jsme pohodlní, líní
Jsme velkorysí	jsme sobečtí
Jsme pořádní	jsme nepořádní
Jsme tolerantní	jsme netolerantní
Jsme pacifističtí, mírumilovní	jsme militarističtí
Klademe důraz na kulturu	klademe malý důraz na kulturu

PŘÍLOHA P IV: ZEMĚ V ČASOVÉ KONZERVĚ ZDROJ: (WWW.VARIANTY.CZ)

Stručná anotace

Aktivita zaměřená na úvahy studentů o nejznámějších aspektech historického a kulturního dědictví jejich země.

Potřebný čas

40 min

Velikost skupiny

10 a více

Potřeby, pomůcky...

Karty se zadáním úkolu pro každou skupinu A a B (v popisu), tužky a papír.

Cíle

- studenti dokáží určit nejhodnotnější prvky jejich kultury
- studenti se snaží formulovat povahu občanství jejich země, společné rysy obyvatel
- studenti rozvíjí své komunikační schopnosti, schopnost spolupráce
- studenti dokážou určit priority, srovnávat

Popis, postup...

1. Požádejte studenty, aby se rozdělili na dvě skupiny.
2. Polovině skupiny rozdejte zadání A, druhá polovina dostane úkol B.
3. Vysvětlete jim, že mají podle zadání vypracovat seznam.
4. Potom se celá třída společně snaží porovnat výběr obou skupin.
5. Na konec se pokuste společně vytvořit seznam deseti věcí, které by chtěla odkázat budoucím generacím mladých lidí ve světě.

Možná témata pro diskusi:

Mají skupiny A na seznamu něco, co by raději budoucím generacím nechtěli odkázat? Pokud ano, navrhli by nějaké změny?

Chtěli by studenti ze skupin B zdědit jako budoucí generace vše uvedené na seznamu? Nebylo by důležitější něco jiného? Existuje něco, co by representovalo všechny skupiny ve společnosti? atd.

Můžete studentům navrhnout, aby přemýšleli o tom, jaké změny životního stylu, hodnot a zájmů by bylo třeba uskutečnit, aby jimi vybrané věci nebylo třeba dávat do časové konzervy.

ZEMĚ V ČASOVÉ KONZERVĚ

skupina A

Metodou brainstormingu vytvořte seznam věcí, které podle vašeho názoru nejlépe charakterizují vaši zemi, její obyvatel a současnou kulturu. Jeden z členů vaší skupiny by měl všechny nápady zaznamenávat na list papíru. Nediskutujte v této fázi o žádném z navržených nápadů a ani žádný nápad předem nevyřazujte. „Charakteristická věc může být předmět (např. státní znak), něco živého (např. zvíře nebo osobnost), myšlenka, postoj, přístup (např. přátelství, mírumilovnost), případně kombinace předcházejících možností (např. sportovní hra). Když máte pocit, že jste už zaznamenali všechny vaše nápady, vyberte z nich deset, které uložíte do časové konzervy. Ta bude otevřena za padesát let návštěvníky z jiných světadílů. Výběr věcí by měl návštěvníkům pomoci porozumět, co pro vás znamenalo být občanem vaší země a jaká vaše země byla. Těchto deset položek napište na zvláštní list papíru.

skupina B

Metodou brainstormingu vytvořte seznam věcí, které podle vašeho názoru představují ve vaší zemi nejvyšší hodnoty. Jinými slovy, co je nejhodnotnější na vaší zemi, obyvatelích a kultuře. Jeden z členů vaší skupiny by měl všechny nápady zaznamenávat na list papíru. Nediskutujte v této fázi o žádném z navržených nápadů a ani žádný nápad předem nevyřazujte. Zvolená „věc“ může být předmět (např. státní vlajka), něco živého (např. zvíře nebo osobnost), myšlenka, postoj, přístup (např. přátelství, mírumilovnost), případně kombinace

předcházejících možností (např. příjemné a přátelské prostředí). Když máte pocit, že jste už zaznamenali všechny vaše nápady, vyberte z nich deset, které uložíte do časové konzervy. Ta bude otevřena za padesát let mladými lidmi přibližně ve vašem věku. Měli byste vybrat takové věci, u kterých jste si jisti, že příští generace mladých lidí skutečně ocení, že jste jim je uchovali a předali. Těchto deset položek napište na zvláštní list papíru.

PŘÍLOHA PIVA: FOTODOKUMENTACE K AKTIVITĚ Č. 4: ZEMĚ V ČASOVÉ KONZERVĚ

PŘÍLOHA IVB: SEZNAMY VYPRACOVANÉ STUDENTY K AKTIVITĚ Č. 4: ZEMĚ V ČASOVÉ KONZERVĚ

SKUPINA A

rolej
pivo ↓
korko' koly ↓
sportovní čepičky
kuchyně
knidle - upřo - veda
př. rada
ař
bratři
republiky a politice ↓
maslo cih
překa - hlavně města ✓
kavič.
národní divadlo
Svět
jára cimmian
m. Bábav
pikni'
málo'
přelamem'
slati' vřel' rucičky ✓
přelam
rybářství
alkoholismus
madřička' kavič.
kavič. ↓
málo' selských
kavič.
přelamem' kavič.
kriminalita ⇒ kavič. ✓
Roucas'
Meiamus
slivovice X
Bálav

pivo

hokej

historie (bohatost)

krumlov

Václav Klaus

hřiby

Skoda auto

česke' selo

česke' královstvo

česke' filmy (Pelíšky, Tobruk, Kolja) - KOLJA

vyprávění - specifikovat

ženy číše'

humor

česky jazyk

Karel Gott

řemesla

veselá - smutná - selo

Praha - architektura

hudba

historické osobnosti

sportovní n'opěky (mimo fotbal :-))

rok 1989

Masaryk

Žlín

Bata

SKUPINA B

okam: hanko'sky !

LOUTKY - SPEJBL A HURVIŇEK

PAT A MAT, KRTEČEK ; SOCHAŘ DAVID ČERNÝ

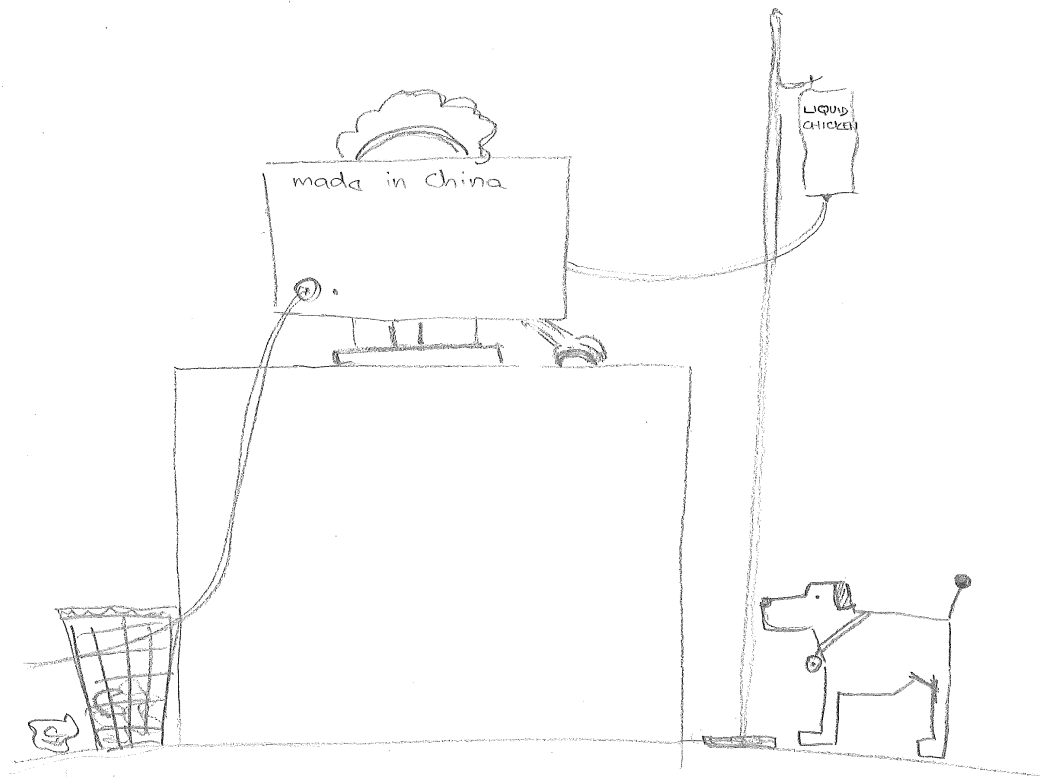
**PŘÍLOHA PV: MODELOVÁ UKÁZKA VÝTVARNÝCH ZTVÁRNĚNÍ
AKTIVITY Č. 5**

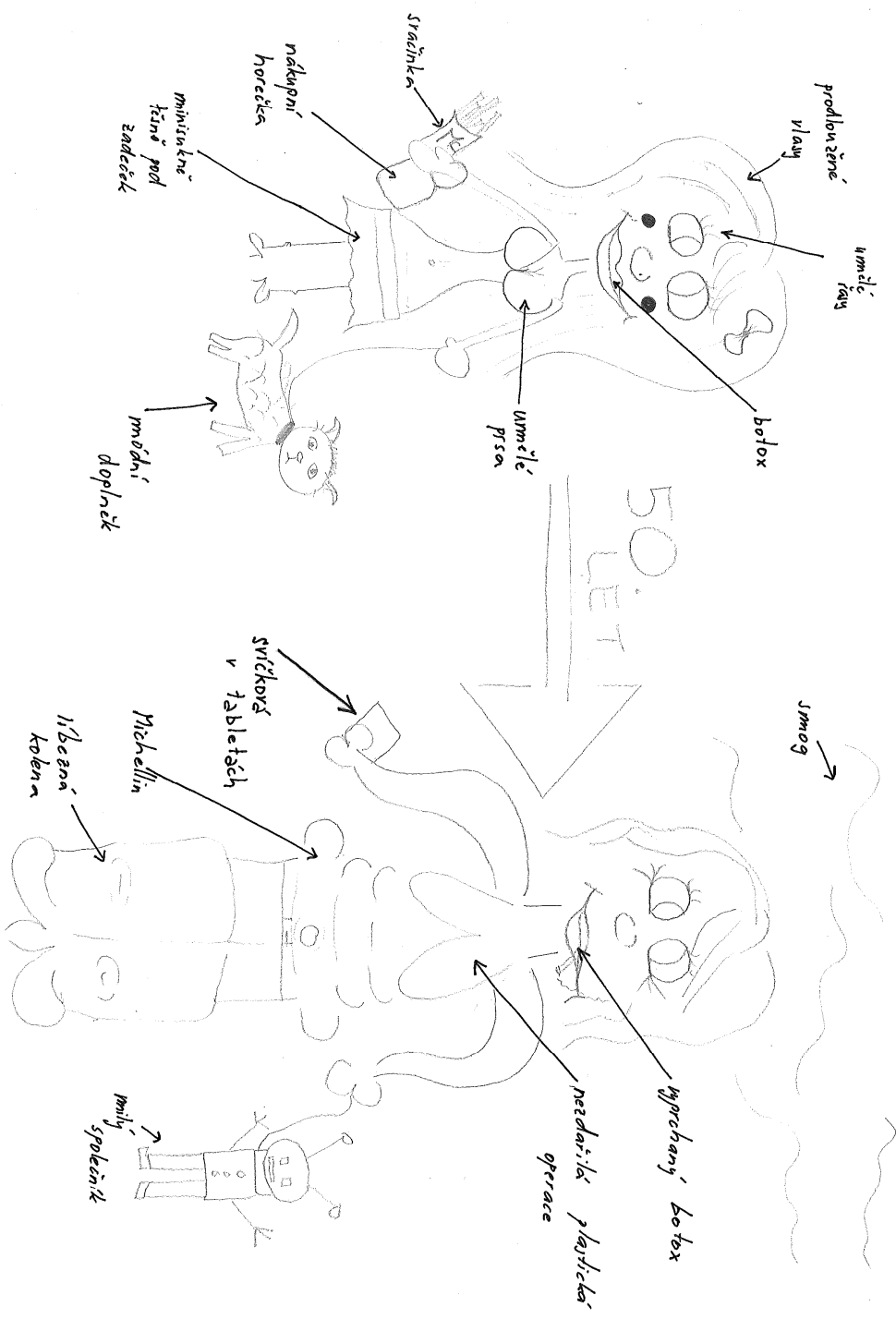

za so lat

CHINA

OXYGEN BAR

prodloužené vlasy

umělé řasy

botox

umělé prsa

svažinka

nákupní horečka

miniaturní kůže pod zaděčkou

modní doplněk

50 LET

smog

swickox v tabletech

Michelin

liberální kolena

neordinární plastická operace

vyprchaný botox

malý společník

PŘÍLOHA P VI: JINÝ KRAJ, JINÝ MRAV

ZDROJ:(WWW.VARIANTY.CZ)

Stručná anotace

Účastníci si osvojí chápání pojmů etnocentrismus, kulturní relativismus na příkladě konkrétních postojů vůči různým tématům.

Potřebný čas

45 min

Velikost skupiny

8 – 25 osob

Potřeby, pomůcky...

Kopie výroků a definic pro studenty.

Cíle

- Kognitivní - účastníci vlastními slovy definují etnocentrický a kulturně relativistický přístup. Účastníci uvedou příklady výroků vztahujících se ke každému přístupu.
- Komunikativní/Kooperativní - účastníci aktivně naslouchají, jsou schopni, ochotni upravit, změnit svůj názor na základě vyslechnutých argumentů.
- Postojové - účastníci reflektují, analyzují, případně upraví své postoje k diskutovaným výročkům.

Popis, postup...

1. Rozdejte studentům výroky (viz níže).
2. Úkol pro studenty:
 - a) Vyjádřete se k jednotlivým výročkům na ose (umístěte jejich čísla na osu):

Absolutně souhlasím

Absolutně nesouhlasím

•-----•

- b) Porovnejte ve skupině umístění svých výroků a diskutujte ve dvojicích své závěry.
3. Shromážděte názory a zapište na tabuli (zatím nekomentujte!!!).

4. Rozdejte studentům texty.
5. Vyzvěte studenty, aby prostudovali texty a přiřadili výroky k odpovídající koncepci (samostatně).
6. Shromážděte výsledky samostatné práce:
 - a) Přečtěte výrok
 - b) Nechte vyjádřit studenty
 - c) Zapište na tabuli

Otázky pro závěrečnou diskusi:

- Jak byste vlastními slovy definovali oba přístupy?
- Který z těchto přístupů myslíte, že je správný? Podívejte se zpět na škálu, se kterými výroky účastníci souhlasili, a se kterými nikoli (žádný, oba extrémů mohou být škodlivé).
- Proč jsme se těmito dvěma přístupy zabývali?
- Dokázali byste najít další příklady výroků dokumentujících tyto dva přístupy?
- Jak by se dal charakterizovat etnocentrický/ kulturně relativistický přístup k problematice mezikulturního soužití?
- Změnil se Váš postoj k některým výročkům během diskuse? Který a proč?
- Co ovlivnilo vaše názory?

Výroky

1. Je správné, že Francie zakázala nosit muslimským dívkám šátky do školy.
2. Nemůžu hodnotit činnost nacistů, protože jsem v té době nežil a nemohu rozumět příčinám a důvodům jejich chování.
3. Ženská obřízka je trestuhodná zrudnost.
4. Moderní evropská medicína je vrcholem lidského poznání.
5. Pojídání lidského masa není nemorální.
6. Obřady, při nichž jsou obětována zvířata, jsou nepřípustné.

7. Obezita může být ideálem krásy.
8. Čtrnáctileté děti by měly chodit do školy a ne pracovat.

Klíč:

etnocentrismus: 1., 3., 4., 6., 8

Kulturní relativismus: 2. (příklad extrémního pojetí- naprostá relativizace hodnot), 5., 7.

Studentům předložte vždy pouze první odstavce z definic. Ostatní rozvíňte při diskusi.

Etnocentrismus

Pojem etnocentrismus představuje tendenci posuzovat odlišné kultury, jejich zvyky, tradice a hodnoty z perspektivy kultury vlastní. Jinými slovy, nositelé všech kultur jsou přesvědčeni, že jediné normy, obyčeje a pravidla jejich kultury jsou správné, platné a pravdivé. Taková perspektiva je však k nositelům odlišných kultur výrazně netolerantní, neboť jiné kultury jsou posuzovány podle standardů, které jim nejsou vlastní, a proto jim namnoze nevyhovují. Navíc je takový způsob pohlížení na jiné kultury hodnotově zatížený, takže ostatní kultury nejsou chápány pouze jako jiné, ale rovnou jako horší než kultura vlastní. V tomto smyslu slouží vlastní kultura kulturám ostatním jako samozřejmý vzor a model, který mohou pouze následovat, neboť jim je takto rozuměno jako odchylkám od optimálního stavu (představovaného kulturou vlastní) či rovnou jako obskurním anomáliím. Tato tendence je primárně vlastní všem kulturám, jedná se tedy o kulturní univerzálii (tzn. skutečnost, která je vlastní všem kulturám světa).

Etnocentrismus je sice mechanismem, který podporuje integritu skupiny, resp. kultury, podporuje identifikaci jedince s hodnotami a normami skupiny, jíž je členem, a usnadňuje proces enkulturace (osvojování si standardů, hodnot a tradic vlastní kultury), zároveň však výrazně znesnadňuje kontakt s nositeli kultur jiných, vůči nimž je netolerantní a v mnoha ohledech až agresivní (etnocentrismus je v tomto smyslu základní složkou všech forem nacionalizmu či rasizmu).

Jako programová opozice etnocentrismu byl vytvořen koncept kulturního relativismu, jehož základem je rozumění všem kulturám jako jedinečným a neopakovatelným. Z tohoto důvodu nemohou být poměřovány měřítky kultury jiné (tedy etnocentricky). Naopak, veš-

keré prvky určité kultury (např. infanticida, upalování manželky spolu se zemřelým manželem či kanibalismus) mohou být posuzovány výhradně v jejím vlastním kontextu, tedy pouze v souvislosti jejích vlastních norem, regulativů, idejí, zvyků a pravidel (s nimiž mohou být v naprostém souladu, přestože těm našim nevyhovují).

Kulturní relativismus

Jádrem koncepce kulturního relativismu je předpoklad, že jednotlivé kultury jsou jedinečnými a neopakovatelnými entitami. Z tohoto důvodu je nutné posuzovat každou kulturu pouze v jejím vlastním kontextu, v souvislostech jejích vlastních hodnot, idejí, norem a tradic. Je totiž zřejmé, že mnoho kulturních prvků, které jsou v souladu s hodnotami a obyčejí kultur, jejichž jsou součástí (kanibalismus, infanticida či kynofagie) nevyhovuje normám a zvykům kultur jiných (např. té naší, evropské). Opačnou pozici - tedy posuzování odlišných kultur měřítky kultury vlastní označujeme jako etnocentrismus.

Kromě etnocentrismu se kulturní relativismus vymezuje i vůči evolucionismu, který je založen na představě, že dějiny lidstva jsou unilineární (tedy představě, že dějiny lidstva celého světa jsou v zásadě jedny, mají všude na světě shodná vývojová stadia, a tak jsou kultury odlišné od kultury euroamerické pouhými nedovyvinutými stadii vývoje směřujícími tímtež směrem, pouze jaksi opožděnými.) Vůči tomuto pojetí staví kulturní relativismus pluralistickou koncepci dějin, jejíž páteří je myšlenka, že se jednotlivé kultury mohou vyvíjet libovolným směrem, a krystalizovat tak do podob vzájemně nesrovnatelných (zatímco evolucionismus umožňoval poměrování všech kultur měřítky kultury euroamerické, neboť právě ona byla nejvyšším vývojovým stadiem obecné kultury lidstva, ke kterému všechny ostatní kultury směřují).

Vzhledem ke skutečnosti, že kulturní relativismus nabízí perspektivu, v níž je možné nahlížet jiné kultury s patřičnou úctou, respektem a tolerancí (a je tak v tomto smyslu koncepcí opoziční ke všem formám nacionalizmu, rasismu, fašismu apod.) vytváří teoretické podloží téměř všech koncepcí multikulturalismu. Je však třeba říci, že na rozdíl od etnocentrismu, který je kulturám vlastní, je kulturní relativismus doposud spíše programem a ideou, než popisem reálného stavu.

PŘÍLOHA P VII: SCÉNÁŘE VÝVOJE SPOLEČNOSTI PODLE ROSENAUA (IN EHL, 2001, S. 176)

Scénář globální společnosti.

Prohloubí se vzájemná závislost, vytvoří se široce sdílené hlavní hodnoty, rovnoměrněji se rozdělí bohatství, nastane univerzalizace norem ve jménu lidských práv. V tomto případě představuje největší nebezpečí zmiňovaný konflikt mezi individualismem a kolektivismem. Tento scénář odpovídá idealistickým představám příznivců globalizace zdola ve jménu vytvoření globální občanské společnosti a rozšiřování politického liberalismu.

Scénář obnoveného systému státu.

Jde o centralistické pojetí, které upřednostňuje stát jako základ jakéhokoli uspořádání, odpovídá představám realistických teoretiků o roli národního státu jako základního garanta bezpečnosti. Svoji roli v něm hraje i přežívající nacionalismus a národní stát s národní ekonomikou. V tomto případě představuje problematický bod (ne)spolupráce takové jednotky s okolím, která se ale bude prostřednictvím technologií přesto muset rozšiřovat a prohlubovat a způsobí erozi tradiční role státu.

Pluralistický scénář

Tento odhad předpokládá celosvětovou decentralizaci, multicentrismus převáží nad státocentrismem, nastane autonomizace jednání aktérů mezinárodní politiky. Každý bude prostě jednat za sebe, ať už to bude stát, nadnárodní společnost nebo region. Krátce by se takový scénář dal popsat jako mezinárodní chaos v planetárním měřítku.

Scénář přetrvávajícího rozdělení

Současný stav, kdy se předvídá pokračující boj mezi centralistickými a decentralistickými tendencemi, v mezinárodních vztazích bude nadále převažovat napětí mezi suverenitou svázanými a suverenitou nesvázanými aktéry. Problém tohoto pojetí je, že nemůže fungovat v dlouhodobé perspektivě.

PŘÍLOHA P VIIA: FORMULÁŘ K AKTIVITĚ SCÉNÁŘE VÝVOJE SPOLEČNOSTI

Politika

Kultura

Náboženství

Nadnárodní společnosti

Životní styl

Média

PŘÍLOHA PVIIB: MODELOVÁ UKÁZKA VYPLNĚNÉHO FORMULÁŘE AKTIVITY SCÉNÁŘE VÝVOJE SPOLEČNOSTI

Politika

- v politice by v rámci globalizace neměly být problémy
- každý stát si přeje prosperitu
- toto bude cíl všech politických mocností
- presidenti v jednotlivých státech spolu budou více spolupracovat

Kultura

- úpadek tradičních kulturních hodnot v každém státě
- kultura v každém státě bude určitým způsobem uhrazena a globalizace
- náctanov je obrysy původní kultury každého státu ~~problemy mezi generacemi~~

Náboženství

- nebude nikdy sjednoceno
- nemůže být globalizováno
- v rámci globalizace budou náboženskými spojenci největší rozhořčení a spory v globaliz. společnosti
- hodně lidí žijících v moderní společnosti bez tradic bude spíše lhostejní k ateismu

Nadnárodní společnosti

- budou prosperovat
- budou expandovat
- každý stát bude mít určitý specializovaný průmysl, který bude zabobovat šlyet světa

Životní styl

- člověk nebude schopný nic si udělat sám, bude spoléhat na výše orgány, které za něho vše udělají
- samičí klasická rodina (singles)
- tradice samičích tradic (tradiční angly)
- budou mít stále sakra (stěhováním)
- homosexualita a adopce dětí homosexuálními páry bude běžná
- panické tradice uspořádání v rodině (obec na mateřské, malé kariéru)

Média (internet, televize, tisk)

- pravdivá v malé míře
- samičí historie (intelektuální forma tisku)
- televize v univerzálním jazyce
- internet bez hranic (větší dostupnost)

PŘÍLOHA P VIII: SLOVNÍ ASOCIACE

Stát

Nadnárodní společnost

McDonald

MTV

EMO

Coca-Cola

Fundamentalismus

Identita

Náboženství

Internet

Globalizace

PŘÍLOHA P VIX: OTÁZKY ROZHOVORU(PETRUSEK, 2003, S. 109)

- 1.) Koho globalizace zvýhodňuje a koho naopak marginalizuje?
- 2.) Koho zařazuje a koho vylučuje? Jak fungují mechanismy sociálního vyloučení v procesu globalizace?
- 3.) Co dělá globalizace s individuální a národní identitou?
- 4.) Co nám globalizace nabízí a co nám bere? Čeho se musíme vzdát, chceme-li se plnohodnotně zapojit do globalizačních trendů?
- 5.) Jak globalizace změnila a mění chod „velkých dějin“ a jak ovlivňuje lidské biografie a konkrétní životy?
- 6.) Víme vlivem globalizačních procesů o světě více, nebo méně? Je naše vědění o sobě samých bohatší tím, že víme více o jiných?
- 7.) Je svět, v němž žijeme, „reálným světem“ každodenních zkušeností, nebo je spíše světem konstruovaným masmediálními obrazy?
- 8.) Jestliže je náš svět aspoň ze značné části „konstruovaným světem“, kdo je oním konstruktérem? My sami, nebo mediální magnáti? Nebo ještě někdo úplně jiný a zcela anonymní?
- 9.) Jestliže globalizace vede nutně k růstu objemu sociálních kontaktů mezi lidmi různých kultur, vede to k jejich sblížení, nebo spíše k růstu vzájemných resentimentů?
- 10.) Jaká je povaha moci v globalizovaném světě? Je koncentrovaná nebo disperzní, je viditelná, nebo anonymní?
- 11.) Kdo a proč globalizaci glorifikuje jako jedinou správnou cestu? Kdo a proč globalizaci démonizuje jako nutnou cestu do pekel?